

**T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ**

**PEYZAJ TASARIMINDA ESİNLENMENİN ETKİSİ,
HALI SANATI ÖRNEĞİ**

Dicle Nur DEMİRHAN

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

PEYZAJ MİMARLIĞI

ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEMMUZ 2019

ANTALYA

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

PEYZAJ TASARIMINDA ESİNLENMENİN ETKİSİ,
HALI SANATI ÖRNEĞİ

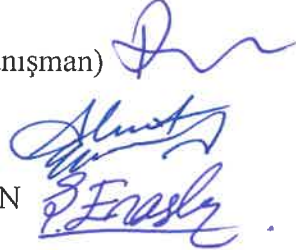
Dicle Nur DEMİRHAN
PEYZAJ MİMARLIĞI
ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bu tez 12/07/2019 tarihinde jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Reyhan ERDOĞAN (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet BENLİYAY

Dr. Öğr. Üyesi Şehriban ERASLAN

ÖZET

PEYZAJ TASARIMINDA ESİNLENMENİN ETKİSİ, HALI SANATI ÖRNEĞİ

Dicle Nur DEMİRHAN

Yüksek Lisans Tezi, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Reyhan ERDOĞAN

Temmuz 2019; 76 sayfa

Türklerin Dünya kültür mirasına bir hediyesi olarak bilinen halı sanatı, tarih boyunca oluşturduğumuz zengin kültürümüzün en önemli unsurlarından biridir. Göz alıcı renkleri, eşsiz desenleri, sembol dili ve fikirleriyle dünyada da özel bir öneme sahiptir. Birçok ressam ve tasarımcıya ilham kaynağı olan Türk halı sanatı M.Ö. V-IV. yüzyılda Orta Asya'da başlamış ve XIII. yüzyıl Anadolu Selçukluları devam ederek kesintisiz olarak günümüze kadar ulaşmıştır.

Peyzaj mimarlığı ve halı sanatında yaratılan eserler boyut ve kullanılan malzemeler açısından oldukça farklı görünse de her iki alanda birbirinden esinlenmektedir. Halılara işlenen peyzaja ait motif ve desenler, halılarda oluşturulan bahçe tasvirleri bunun bir örneğidir. Son yıllarda peyzajda da kullanılan, bitkilerle oluşturulan halı desenleri ise peyzajın halı sanatından esinlendiğinin bir göstergesidir.

Bu çalışmada geleneksel halı sanatımızın kendine özgü motif ve bezemelerinin, Türk kadınının dokumalarında oluşturduğu kendine özgü biçimsel yorumlamaların peyzaj tasarımına olası etkileri araştırılmıştır. Geleneksel sanatımızın yerel ve kültürel değerlerini peyzaj tasarımlarında kullanarak kentlerimize estetik bir nitelik kazandırırken, bu değerlerin gelecek kuşaklara da aktarılması amaçlanmıştır. Bu bağlamda, Antalya yöresine ait Döşemealtı halıları esinlenme kaynağı olarak ele alınmış, halılarda yer alan dekoratif unsurlar, desenler ve renklerle kentsel mekanlarımıza geleneksel bir değer katacak şekilde uygulanabilir tasarımlar geliştirilmiştir.

https://youtu.be/Jf_ZGqRxSjM adresinden bu tezde geliştirilen tasarımların 3D Render gösterimlerine erişebilirsiniz.

ANAHTAR KELİMELELER: Esinlenme, Halı Sanatı, Geleneksel Türk sanatı, Peyzaj, Tasarım, Donatı elemanları.

JÜRİ: Prof. Dr. Reyhan ERDOĞAN

Dr.Öğr. Üyesi Ahmet BENLİYAY

Dr.Öğr. Üyesi Şehriban ERASLAN

ABSTRACT

EFFECT OF INSPIRATION IN LANDSCAPE DESIGN, CASE OF CARPET ART

Dicle Nur DEMİRHAN

MSc Thesis at the Department of Landscape Architecture

Supervisor: Prof. Dr. Reyhan ERDOĞAN

July 2019; 76 pages

Carpet art, known as a gift of Turks to the world cultural heritage, is one of the most important elements of our rich culture that we have created throughout history. It has a special importance in the world with its attractive colours, unique patterns, symbol language and ideas. Turkish carpet art, which inspired many painters and designers, was founded in BC. V.-IV. century began in Central Asia. Turkish carpet art XIII. century continued with the Anatolian Seljuks uninterrupted until today has reached.

Even though the artifact created in Landscape architecture and the art of carpet seem quite different in terms of size and materials, they are inspired by each other. The motifs and patterns of the landscaped carpets, and the garden depictions in carpets are an example of this. Carpet patterns, which have been used in landscaping in recent years, show that the landscape is inspired by carpet art.

In this study, the possible effects of the unique motifs and decorations of our traditional carpet art and the distinctive interpretations created by the Turkish women on the weaving were investigated. While using local and cultural values of our traditional art in landscape designs, it is aimed to give these cities an aesthetic quality and to transfer these values to future generations. In this context, Döşemealtı carpets of the Antalya region were taken as inspiration, and decorative designs, patterns and colours in the carpets were designed to add a traditional value to urban spaces.

https://youtu.be/Jf_ZGqRxSjM you can access 3D Render demonstrations of the designs developed in this thesis.

KEYWORDS: Inspiration, Carpet art, Traditional Turkish art, Landscape, Design, Reinforcement elements.

COMMITTEE: Prof. Dr. Reyhan ERDOĞAN

Asst. Prof. Dr. Ahmet BENLİYAY

Asst. Prof. Dr. Şehriban ERASLAN

ÖNSÖZ

Halı sanatı denilince tüm dünyada akla ilk önce Türkler gelir. Geçmişten günümüze kadar gelen, en önemli ve en ünlü el sanatımız halı sanatı, bugün hala geçmişte olduğu gibi tüm dünyada değerini korumaktadır. Türk halı sanatının zengin renkleri, sıcak tonları, olağanüstü dokuları ve geleneksel motifleri yüzyıllardan bu yana önemini korumaktadır.

Halı sanatı Türk kadınının kendini ifade etme biçimidir. İşlediği her motifin bir anlamı, bir hikayesi vardır. Anadolu kadınlarının kendi yorumlarını katarak oluşturdukları bu sanat eserleri geçmiş yüzyıllarda bir çok sanat akımını etkilemiş, pek çok tasarımcı ve ressamın esin kaynağı olmuştur.

Bu çalışma ile geleneksel sanatımızın unsurlarını peyzaj tasarımında kullanarak, zengin kültürümüzün güzelliklerini araştırmama olanak sağlayan, bu konuda her türlü bilgi ve desteğini esirgemeyen Sayın hocam Prof. Dr. Reyhan ERDOĞAN'a, sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Tüm eğitim hayatım ve tez çalışmam boyunca beni motive eden ve her zaman desteklerini esirgemediğim yanımda olan sevgili aileme teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
AKADEMİK BEYAN.....	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	vii
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	x
1. GİRİŞ.....	1
2. KAYNAK TARAMASI.....	6
2.1. Kuramsal Bilgiler.....	6
2.1.1. Esinlenme ve tasarım.....	6
2.1.1.1. Esinlenme kavramı.....	6
2.1.1.2. Tasarım ve peyzaj tasarımı kavramı.....	7
2.1.2. Türk halı sanatı.....	8
2.2. Kaynak Taramaları.....	10
3. MATERYAL VE METOT.....	14
3.1. Materyal.....	14
3.2. Metot.....	16
4. BULGULAR.....	18
4.1. Döşemealtı Halılarında Kompozisyon Özellikleri.....	18
4.2. Döşemealtı Halılarında Kullanılan Motifler.....	19
4.3. Döşemealtı Halılarında Kullanılan Renkler.....	21
4.4. Döşemealtı Halılarından Esinlenilerek Oluşturulan Peyzaj Tasarımları.....	22
4.4.1. Yıldız motifi oturma elemanı ve ağaç ızgarası tasarımı.....	22
4.4.2. Çıkrık motifi ve bank tasarımı.....	27
4.4.3. Mersin yaprağı motifi bank ve aydınlatma tasarımı.....	30
4.4.4. Lale motifi ve bank tasarımı.....	36
4.4.5. Tutmaç suyu bordürü bank ve çöp kutusu tasarımı.....	39
4.4.6. Ağaçlı motifi ve çöp kutusu tasarımı.....	44
4.4.7. Top motifinden esinlenilerek oluşturulmuş otobüs durağı tasarımı.....	47
4.4.8. Döşemealtı halılarında kullanılan bazı motiflerle oluşturulmuş yer döşemesi tasarımı.....	51

5. TARTIŞMA	64
6. SONUÇLAR	69
7. KAYNAKLAR	71
ÖZGEÇMİŞ	

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Peyzaj Tasarımında Esinlenmenin Etkisi, Halı Sanatı Örneği” adlı bu çalışmanın, akademik kurallar ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını belirtir, bu tez çalışmasında bana ait olmayan tüm bilgilerin kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

12/07/2019

Dicle Nur DEMİRHAN

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2. 1. Dünyanın en eski halısı olarak bilinen Pazırık Halısı.....	8
Şekil 2. 2. a) Gördes (Türk) Düğümü (Çift Düğüm); b) İran Düğümü (Tek düğüm).....	9
Şekil 3. 1. Çalışma alanının coğrafi konumu.....	14
Şekil 3. 2. Araştırma yöntemi akış şeması.....	17
Şekil 4. 1. a) Camili halı örneği; b) Yıldızlı halı örneği	18
Şekil 4. 2. a) Dalı halı örneği; b) Akrepli halı örneği.....	19
Şekil 4. 3. a) Çiçek topu motifi; b) Mersin yaprağı motifi; c) Dal motifi	20
Şekil 4. 4. a) Bıtrak motifi; b) Hayat ağacı motifi; c) Ağaçlı motifi	20
Şekil 4. 5. Döşemealtı halılarında kullanılan Yıldız motifleri	22
Şekil 4. 6. Yıldız motifinin tasarımda kullanılan yorumuna doğru değişimi.....	22
Şekil 4. 7. Yıldız motifinden esinlenilerek oluşturulan oturma elemanı tasarımı	23
Şekil 4. 8. Yıldız motifli oturma elemanı tasarımının mekansal kullanımı	24
Şekil 4. 9. Yıldız motifinden esinlenilerek oluşturulan ağaç ızgarası tasarımı.....	25
Şekil 4. 10. Yıldız motifli ağaç ızgarası tasarımının mekansal kullanımı	26
Şekil 4. 11. Döşemealtı halılarında kullanılan Çıkrık motifi	27
Şekil 4. 12. Çıkrık motifinden esinlenilerek oluşturulan oturma elemanı tasarımı	28
Şekil 4. 13. Çıkrık motifli oturma elemanı tasarımının mekansal kullanımı.....	29
Şekil 4. 14. Döşemealtı halılarında kullanılan Mersin Yaprığı motifi	30
Şekil 4. 15. a) Mersin Yaprığı motifinin tasarımda kullanılan yorumuna doğru değişimi; b) Yıldız motifinin tasarımda kullanılan yorumuna doğru değişimi; c) Motiflerin tasarımda kullanılan kombinasyonu	31
Şekil 4. 16. Mersin yaprağı ve Yıldız motifleri ile oluşturulan oturma elemanı tasarımı.....	32
Şekil 4. 17. Mersin Yaprığı motifli oturma elemanı tasarımının mekansal kullanımı...	33

Şekil 4. 18. Mersin yaprağı ve Yıldız motifleri ile oluşturulan aydınlatma elemanı tasarımı	34
Şekil 4. 19. Mersin Yaprığı motifli aydınlatma elemanı tasarımının mekansal kullanımı	35
Şekil 4. 20. Döşemealtı halılarında kullanılan Lale ve Bıtrak motifleri	36
Şekil 4. 21. Tasarımda kullanılan Lale ve Bıtrak motifi kompozisyonu	36
Şekil 4. 22. Lale ve Bıtrak motifinden esinlenilerek oluşturulan oturma elemanı tasarımı	37
Şekil 4. 23. Lale ve Bıtrak motifli oturma elemanı tasarımının mekansal kullanımı	38
Şekil 4. 24. Döşemealtı halılarında görülen Tutmaç Suyu motifi.....	39
Şekil 4. 25. Tutmaç Suyu bordür deseninden esinlenilerek oluşturulan oturma elemanı tasarımı	40
Şekil 4. 26. Tutmaç Suyu desenli oturma elemanı tasarımının mekansal kullanımı	41
Şekil 4. 27. Tutmaç Suyu deseninden esinlenilerek oluşturulan çöp kutusu tasarımı	42
Şekil 4. 28. Tutmaç Suyu desenli çöp kutusu tasarımının mekansal kullanımı.....	43
Şekil 4. 29. Döşemealtı halılarında kullanılan Ağaçlı motifi.....	44
Şekil 4. 30. Ağaçlı motifinden esinlenilerek oluşturulan bank tasarımı	45
Şekil 4. 31. Ağaçlı motifli çöp kutusu tasarımının mekansal kullanımı.....	46
Şekil 4. 32. Döşemealtı halılarında kullanılan Top motifi.....	47
Şekil 4. 33. Top motifinin tasarımda kullanılan yorumuna doğru değişimi	47
Şekil 4. 34. Otobüs durağı tavanında kullanılan Toplu motifi ve Toplu halı deseni	47
Şekil 4. 35. Toplu halı motifinden esinlenilerek oluşturulan otobüs durağı tasarımı	49
Şekil 4. 36. Toplu halı motifli otobüs durağı tasarımının mekansal kullanımı	50
Şekil 4. 37. a) Rozet motifi; b) Sıçan dişi motifi; c) Arap motifi.....	51
Şekil 4. 38. Meydan yer döşemesi tasarımında kullanılan kompozisyonun çizgisel gösterimi	51

Şekil 4. 39. Döşmealtı halı motifleri ile oluşturulmuş kompozisyonun zemin döşemesi olarak meydan tasarımında kullanımı	52
Şekil 4. 40. a) Döşemealtı halılarında kullanılan yabancı motifin tasarımda kullanılan yorumuna doğru değişimi; b) Beştaş motifi.....	53
Şekil 4. 41. Döşemealtı halı desenlerinden esinlenilerek oluşturulmuş refüj tasarımı plan görüntüsü.....	54
Şekil 4. 42. Döşemealtı halı desenlerinden esinlenilerek oluşturulmuş refüj tasarımı ...	55
Şekil 4. 43. Döşemealtı halılarında kullanılan Nacaklı Su motifi	56
Şekil 4. 44. Nacaklı su bordür deseninden esinlenilerek oluşturulmuş refüj tasarımı plan görüntüsü.....	56
Şekil 4. 45. Nacaklı su bordür deseninden esinlenilerek oluşturulmuş refüj tasarımı	57
Şekil 4. 46. Döşemealtı halılarında kullanılan Kocası motifi	58
Şekil 4. 47. Kocası bordür deseninden esinlenilerek oluşturulmuş dikey bahçe tasarımı plan görüntüsü.....	58
Şekil 4. 48. Kocası bordür deseninden esinlenilerek oluşturulmuş dikey bahçe tasarımı.....	59

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 4. 1. Yol kenarları ve refüjlerde kırmızı renk etkisi vermek için kullanılabilir bitkiler.....	60
Çizelge 4. 2. Yol kenarları ve refüjlerde yeşil renk etkisi vermek için kullanılabilir bitkiler.....	60
Çizelge 4. 3. Yol kenarları ve refüjlerde mor renk etkisi vermek için kullanılabilir bitkiler.....	61
Çizelge 4. 4. Yol kenarları ve refüjlerde sarı renk etkisi vermek için kullanılabilir bitkiler.....	61
Çizelge 4. 5. Yol kenarları ve refüjlerde pembe renk etkisi vermek için kullanılabilir bitkiler.....	61
Çizelge 4. 6. Yol kenarları ve refüjlerde gri renk etkisi vermek için kullanılabilir bitkiler.....	62
Çizelge 4. 7. Yol kenarları ve refüjlerde beyaz renk etkisi vermek için kullanılabilir bitkiler.....	62
Çizelge 4. 8. Dikey bahçelerde yeşil renk etkisi vermek için kullanılabilir bitkiler	62
Çizelge 4. 9. Dikey bahçelerde kırmızı renk etkisi vermek için kullanılabilir bitkiler	63
Çizelge 4. 10. Dikey bahçelerde mor renk etkisi vermek için kullanılabilir bitkiler	63
Çizelge 4. 11. Dikey bahçelerde sarı renk etkisi vermek için kullanılabilir bitkiler	63
Çizelge 4. 12. Dikey bahçelerde beyaz renk etkisi vermek için kullanılabilir bitkiler	63

1. GİRİŞ

Peyzaj tasarımı her türlü tasarımda olduğu gibi problemin saptanması, ihtiyaçların ortaya konulması, tasarıma hazırlık için fikir üretme, fikrin olgunlaşması, bilinç dışı, bilişsel ve içgörü süreçlerinin sentezinden ürüne ulaşılan bir yol izler. Bütün bu süreç içinde koşulsuz ihtiyaç duyulan en önemli özellik şüphesiz yaratıcılıktır.

Yaratıcılık, hem yeni hem de uygun fikirlerin üretilmesi veya problem çözümü sanatıdır (Amabile 1983; Guilford 1967). Yaratıcılık yaşamı kolaylaştırmak, yaşanır kılmak amacıyla karşılaşılan problemlere cevap verme ve onları ortadan kaldırabilme becerisidir. Genellikle sanat alanında karşılık bulunduğu düşünülse de aslında yaşamın her alanında yer almaktadır. Peyzaj mimarlığı meslek disiplini içinde orijinallik ve yaratıcılık tasarım alanında öne çıkma başarısının arkasındaki etkenlerdendir. Bu yüzden tasarımcılar, tasarlama aşamasından önce yaratıcılıklarını geliştirecek bir esine ve kapsamlı bir araştırmaya ihtiyaç duyarlar. Tasarlama süresince tasarımcı farklı kanallar aracılığıyla hayal gücünü besler ve bu beslenme sürecinin sonunda hayal gücünün soyut fikirleri somut birer ürüne dönüştürür. Hayal gücünün ve yaratıcılığın beslenmesi esin kaynağının iyi bir şekilde analiz edilip kapsamlı bir araştırmadan geçirilmesiyle elde edilebilir. Bahsi geçen esin, tasarımcının etrafında gördüğü bir nesneyle etkileşimden doğabileceği gibi, soyut kavramlar, tarihsel olaylar, kültürel ve geleneksel alışkanlıklar, yaşam şartları gibi faktörlerle etkileşiminden de doğabilir. Bu yüzden esinlenmeyi sınırlandırmak neredeyse imkansızdır (Kocabaş Atılğan 2014).

Esinlenme, tasarımcının tasarım süreci sonucunda ortaya çıkaracağı şey, tasarım nesnesi ya da ürün bir temel isteği gerçekleştirmek üzere ortaya çıkar. Bu hipotezi temel alırsak, bu tasarım sürecinde çözülen tasarım probleminin çözümü de süreç sonunda ortaya çıkan üründür. Tasarımcının bir ürünü var olan anlamlar sistemi içerisinde referanslar olarak tanımlaması bu anlamda esinlenmeye bir tanım olarak görülebilir.

Görsel kültürün hızla geliştiği günümüzde peyzaj mimarlığında tasarımda, fark yaratmak oldukça zor bir hale gelmiştir. Gittikçe aynılan çevre içinde farklılaşarak ön plana çıkmak, sıradışı olmaya çalışmak aranmaya başlanmıştır. Görsellik, tasarım yapılan her alanda önemli ve farklı etkiler yaratarak diğer alanları etkilemiştir. Özellikle geleneksel sanatın ürünleri farklı tasarım modelleri içinde kullanılarak yeni bir soluk kazanmaya başlamıştır. Ancak geleneksel kültürümüzün bize sağladığı pek çok zenginliğin hala peyzaj mimarları tarafından değerlendirilemediği düşünülmektedir. Zengin kültürümüzün değerlerinin farkına varmak ve bunları kentlerimize, mekanlarımıza estetik değer katacak şekilde uygulanabilir tasarımlarla birleştirmek bize düşen önemli görevler arasındadır.

Peyzaj mimarlığı meslek disiplini içinde güzel sanatların hemen her dalında olduğu gibi bir çok esinlenme kaynağı vardır. Bunlardan biri de geleneksel kültürümüzün en

başarılı ürünü olan halı sanatıdır. Halı sanatı Türklerin dünya kültür mirasına bir hediyesi olarak bilinmektedir.

Halıların ilk örnekleri M.Ö. V.- IV. yüzyıllar arasında Türklerin yoğun olarak yaşadığı Altay dağlarının eteğinde bulunan Pazırık kurganlarında bulunmuştur. Sürekli yer değiştiren ve çadırlarda hayat süren insanlar için halı, kolay taşınabilir ve konulduğu zemini basılabilir hale getiren bir nesnedir. İlk zamanlar sadece bu işlevsel özellikleri için kullanılan halılar zamanla çadırlara ve çevre ortamına uyum sağlayan motiflerle bezenmiş ve dekoratif özelliklere sahip olmuştur (Türk 2013).

Anadolu'ya göç eden Türk kavimleri, ısınma ve soğuktan korunma amacı ile önemli bir kullanım ve ihtiyaç eşyası olan halıyı ve dolayısıyla tekniklerini de beraberlerinde getirmişlerdir. Anadolu'da 13. yüzyılda Selçuklular ile başlayan halı sanatı, 15. ve 16. yüzyılda daha da gelişmiştir. Batıya ihraç edilen Osmanlı halılarının belirli tipleri, onları sıkça resmeden Avrupalı ressamın adlarıyla anılır olmuştur (Türk 2013).

San Francisco'da bulunan De Young Müzesi, Modern resim bölümü girişinde Anadolu halılarının sergilenmesi bize bu halıların modern sanatın ilk temsilcileri olduğunu, ve aynı zamanda bir ilham kaynağı olduğunu gösterir. XVII. yüzyıldan XXI. yüzyıla kadar Amerikan sanatı, modern ve çağdaş sanat, fotoğrafçılık, uluslararası tekstil ve kostümlerin sergilendiği müzede Anadolu halılarından etkilenerek oluşturulan modern sanat örneklerinin yer alması halı sanatının her çağda ve farklı disiplinlere esin kaynağının olduğunu bir kanıttır.

İran'da halıların bir bahçe gibi dokunması çok eski devirlere uzanır. Su kanalları ve bahçeleri ile cennet bahçelerini andıran Dört Bahçe (Çar Beg) Halıları bilinmektedir. Cenneti tasvirleyen Dört Bahçe halılarında orta ekseninde içinde balık ve ördeklerin bulunduğu havuz, su kanalları ile halıyı dörde bölmekte ve kalan bölümler içinde çiçekler bulunan güzel bahçeler yer almaktadır (Kalender 1997).

Arap tarihçisi Tabari, Ktesifon'un 636 yılında fethi sırasında, Sasani hükümdarı Hüsrev'in (M.S. 531-579), sarayın taht salonuna yayılmış "Hüsrev'in İlk baharı" isimli dev halılardan biriyle karşılaştıklarını aktarır (Leisten 1995; Kaşif 2010). İpek, gümüş ve mücevherlerle bezeli olduğu, mavi renkli taşlarla şelalelerin işlendiği, üzerinde baharda çiçeklenen bir bahçenin tasvir edildiği bu halının, gerçek bahçeye çıkılamayan kötü havalarda kullanıldığı için "Kış Halısı" diye de adlandırıldığı aktarılır (Leisten 1995; Kaşif 2010). Bahçe motifli bu halı, İslam öncesi dönemde bile bahçenin hükümdarın gücü ile ne denli yakın bir bağlantı içinde olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda bahçe motifli bu halı, halı sanatında da esinlenme kaynağı olarak bahçe sanatını benimsemesi ve iki sanat arasındaki karşılıklı etkileşimin güzel bir örneğidir.

Bahçe halılarının gelişimi, Hint-Türk ve Safevi hükümdarlarının sürekli daha incelikli ve muhteşem biçimlendirilmiş bahçeleriyle paralel olarak gerçekleşmiş

benzemektedir. Cihar bağ modeli uygulanan halılar, önceleri kare biçimli olup, bahçelerin teraslar şeklinde düzenlenmesi ve boylarının uzaması sonucu bu bahçeleri yansıtan halılar da dikdörtgen biçimini almıştır (Leisten 1995; Kaşif 2010).

İran halı sanatında görülen bahçe motifleri ve formal bahçelerin İstanbul'daki uygulamalara olan etkileri bu çalışmada halı sanatının tasarımda kullanılabilirliği hakkında fikir oluşmasını sağlamıştır.

Bu çalışmanın çıkış noktası tasarımda disiplinler arası farklı bakış açılarından faydalanarak peyzaj tasarımında yeni fikirler oluşturmaktır.

Çalışmanın amacı, bir tasarımcı olarak peyzaj mimarının, yaratıcı süreç içinde, tasarlayacağı ürün ya da mekanların estetik değerini artırmak amacıyla yerel ve kültürel değerlerin kullanılmasını sağlamak, bu amaçla karşılıklı etkileşim içinde tasarım ürününün değerini ve özgünlüğünü artırırken, yerel ve kültürel değerlerin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasına yardımcı olmaktır.

Bu çalışma ile yerel ve kültürel sanatın yardımıyla peyzaj tasarım ürünlerinin estetik niteliği arttırılmaya ve çağın gerektirdiği çağdaş peyzaj tasarımları için veri oluşturulmaya çalışılmıştır. Yorumlar ve bilgiler üretilerek, çeşitli denemeler yapılmış ve yeni tasarım ürünleri oluşturulmuştur.

Bir tasarım ürününün estetik değerini artırmak için kullanılan farklı disiplinlerin başında geleneksel sanatın geldiğini söylemek mümkündür. Türk sanatı söz konusu olduğunda en eski sanatımız dokuma sanatı ve dolayısıyla halı sanatıdır. İşte bu bakış açısıyla peyzaj tasarımlarında bir esinlenme aracı olarak Türk halı sanatı kullanılmıştır.

Peyzaj tasarımı dört bileşenden oluşur. Bunlar peyzaj tasarımcısı, peyzaj tasarımı, kullanıcı ve dış gerçeklik yani çevre ve doğadır. Bu sürecin lokomotifi olarak estetiği oluşturan unsurlar da çok önemlidir. Bu unsurlar da sanat ve kültürel etmenlerdir (Erdoğan 2012).

Mekânın anlaşılması, yorumlanması ve insan ile olan etkileşimine yönelik çalışmalar, sembolik, yapısalcı, psikolojik, fenomenolojik, hermeneutik, organizmik, bağlamsal, dönüşümsel, etkileşimsel, davranışsal, kültürel, ampirist/deneyimci, kişi temelli, sosyal grup temelli, antropolojik ve tarihsel gibi pek çok başlık altında incelenmektedir. Bu ilişkinin bu kadar çok başlık altında ele alınmasının temel nedeni konunun disiplinler arası özelliği ve dolayısıyla her disiplinin önem verdiği nesnelere yapmış oldukları vurgu farklılıklarıdır. Örneğin sembolik ve yapısalcı çalışmalar, mekânın sembolik bir üretimle oluştuğunu kabul edip mekânın anlamını bu sembolik dünya içerisinde aramaktadır. Psikolojik yaklaşımlar mekânı kimliğin oluşumunda bir veri olarak kabul edip, sosyokültürel yapıyı vurgulamaktadır. Fenomenolojik çalışmalar, mekânı maddeleştirmeden, idealize etmeden varlıkla birlikte ele almaktadır. Kentsel mekânı temel analiz nesnesi olarak alan Marksist çalışmalarda ise mekân, sosyal

etkilerin yani sosyal üretimin sonucu olarak kabul edilmekte ve mekânın sosyal yaşamdaki kullanımı ön plana çıkmaktadır (Güleç Solak 2017).

Kentsel algılama ve kent imajını kimlik elemanları belirler (Lynch 1960). doğal çevrenin değişimi ve yapay çevrenin oluşumu toplumun karakterine bağlı olarak gelişirken çevrenin mevcut durumu da toplumun gelecekteki yapısını etkiler. Bu karşılıklı etkileşim sonucu toplum ve çevrenin ortak bir “kimliği” oluşur (Erenoğlu 1998). Mimari kimlik, bina ve yakın çevresi için mimar veya kullanıcı tarafından oluşturulan ayırt edici özelliklerle vücut bulur (Hacıhasanoğlu 1996). Kentler özgün karakterleri ile kimlik kazanırlar.

Kentsel kimlik, bir kenti tanımlayan ve diğerlerinden ayıran, belirleyici nitelikteki bileşenler bütünüdür (Beyhan ve Ünügür 2005).

Mimari ve kentsel açıdan özgün karakterlerini kaybeden kentler ise sıradanlaşır ve sıradan bir yerleşim kimliğine bürünürler.

Doğal ve kültürel öğelerin bir araya gelmesi ile biçimlenen kentler onu oluşturan parçalardan farklı nitelik taşıyan bütünlere sahiptir. Gerek tek yapıların gerekse yapı ve açık yeşil alanların bir araya gelerek oluşturdukları çevrenin yalnızca insanın biyolojik gereksinimlerini karşılayan işlevsellik değil, aynı zamanda psikolojik, entelektüel gereksinimlerini de karşılayan estetik nitelikler de taşıması gerekmektedir (Erdoğan 2006). Bu bağlamda kent estetiği ortak yaşam kültüründen kentlinin birlikte yaşadığı alanların estetik bir şekilde tasarlanması, dönüştürülmesi ve estetik bir değer olarak gelecek kuşaklara hizmet edebilmesine olanak sağlayan bir kavramdır. Bunun yanında kent estetiği tamamen teorik bir kavram değildir. Günlük yaşamın bir parçası olarak insanları geleceğe pozitif duygularla taşır ve onlara yaşadıkları mekanda iyi hissettiren bir yaşam olanağı sunar.

Yer kaplamaları, kentsel donatı/kent mobilyası, aydınlatma elemanları, durak, pano, telefon kulübesi gibi elemanlar ile bitkisel materyal ve kullanım biçimi kentsel estetiğin sağlanmasında doğrudan katkı sağlayan öğelerdir. Tüm bu değerlerin bir araya gelmesi ile kent bütününe ilişkin kent makroformu ve kent silüeti oluşmakta, detayda irdelendiğinde ise mikro ölçekte kentsel estetik ve güzel/çekiciliği olan çevre kavramı ortaya çıkmaktadır. Kentsel bütüne bakıldığında gözlenen nesnenin tüm öğeleri arasında algılanan uyum onun güzelliğini yansıtmakta; bütünün estetik olması parçaların birbirleri ile olan ilişkilerinin de iyi çözümlenmiş olmasına bağlıdır (Erdoğan 2006).

Doğal faktörlerin yanında kent estetiğine katkı sağlayan en önemli olgulardan biri kültürel değerlerdir. Kültürel değerler toplumun ortak malıdır. Toplumun ortak malı diğer bir deyişle ortak mirası daha önceki kuşaklardan kalmıştır ve bugün yaşayanların görevi, bu mirası gelecek kuşaklara aktarmaktır. Burada önemli olan, kültürel mirası tüketmemek, çevreyi yönetirken ve korurken gelecek kuşakların miras hakkına zarar

vermemektir. Tüm toplumlar ve uluslararası topluluklar, ortak mirasın iyi yönetiminden ve korunmasından ortaklaşa sorumludurlar (Erdoğan 2012).

Kültürel miras, tarihimizi ve kimliğimizi; geçmişle, günümüzle ve geleceğimizle olan bağımızı temsil eder. Yalnızca gördüğümüz ve dokunduğumuz somut nesnelere sınırlı değildir. Bu mirasın oluşumuna katkı sağlayan soyut unsurlarda vardır. Bir toplum içinde nesilden nesle geçen gelenekler, sözlü tarih, performans sanatları, toplumdaki uygulamalar, geleneksel zanaatkarlık, tasvirler, törenler, bilgi birikimi ve yetenekler soyut kültürel miraslardan bazılarıdır (Anonim 1 2018).

Somut olmayan kültürel miras UNESCO tarafından; toplulukların, grupların, ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar biçiminde tanımlanmaktadır. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu miras, toplulukların ve grupların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle etkileşimlerine bağlı olarak, sürekli biçimde yeniden yaratılır ve bu onlara kimlik ve devamlılık duygusu verir; böylece kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına duyulan saygıya katkıda bulunur (Anonim 1 2018).

Türklerin en önemli kültürel miraslarından birisi şüphesiz ki halı sanatı ve dokumacılığı alanıdır. Geleneksel halı sanatımız eşsiz tarzı, göz alıcı renkleri, motifleri ve fikirleriyle modern sanata ve günümüz tasarım dünyasına ilham vermekte ve çok farklı fikirlere yansımış tasarımlar olarak devamlılığını sürdürecektir. Bu çalışma ile peyzaj mimarlığında, tasarımda esinlenme kaynağı olarak geleneksel kültürümüzün zenginliklerinin farkına varmak ve bunları kentlerimize, mekanlarımıza estetik değer katacak şekilde uygulanabilir tasarımlarla birleştirmektir.

Türklerin dünya kültür mirasına en önemli katkılarından biri olan halı sanatının, peyzaj mimarlığı tasarımında bir esinlenme kaynağı olarak kullanımının meslek disiplini açısından da tasarıma yeni bir bakış açısı getirmesi amaçlanmaktadır. Aynı zamanda halı sanatının da doğadan ve peyzaj tasarımından esinlenmesi iki meslek disiplini arasındaki etkileşimin varlığının da bir göstergesidir. Bu iki meslek ve sanat disiplini arasındaki esinlenmenin araştırılması peyzaj mimarlığına ortak veriler doğrultusunda yeni potansiyeller getireceği ve bu disipline katkısı ve etkisi olacağı düşünülmektedir. Halı sanatında Türk kadınının eserlerinde oluşturduğu kendine özgü biçimsel yorumlamaların, motif ve bezemelerin peyzaj tasarımına olası katkıları araştırılmıştır. Kendine özgü sanat anlayışıyla geleneksel halılardaki peyzaja ait betimlemelerin oluşturduğu sanatsal figürlerin yanı sıra, sembolizmin etkisini de kullanarak peyzaj tasarımında, sadeliğe ve ince bir estetiğe vurgu yaparak, tasarımlar halı sanatında yer alan dekoratif unsurlarla geliştirilmeye çalışılmıştır.

2. KAYNAK TARAMASI

Tezin bu bölümü kuramsal bilgiler ve daha önce yapılmış bilimsel araştırmaların yer aldığı kaynak taramaları olmak üzere iki başlıktan oluşmaktadır.

2.1. Kuramsal Bilgiler

Tez çalışması kapsamında peyzaj tasarımı, esinlenme ve halı sanatı kavramları önem taşımaktadır. Literatürde çeşitli açılardan tanımlanan bu kavramların her birinin ayrı başlıklar altında incelenmesi uygun görülmüştür.

2.1.1. Esinlenme ve tasarım

2.1.1.1. Esinlenme kavramı

Türk Dil Kurumu (TDK)' na göre esinlenme kelimesinin anlamı; bir şeyden ilham almak, içine doğmak, mülhem olmak ya da başka bir fikrin etkisinde kalarak bir şey oluşturmaktır (Anonim 2 2018).

Esinlenme eylemini, daha önceden vücuda getirilmiş bir eserden istifade suretiyle, yeni bir eser meydana getirmek; fakat oluşturulan eserin, asıl eserden müstakil olması şeklinde tarif etmek mümkündür (Şengel 2008).

Yaratıcı bir eyleme kişiyi iten, "içe doğma" , "yaratıcı coşku" olarak tanımlanan esinlenme, düşünceyi yaşama geçiren, gövdesini bulduran, ona can veren bir çeşit etkilenme, büyülenme süreci olarak hep anlatılmış, o şekilde yorumlanmıştır (Balamir 2001).

Esinlenmenin kelime kökü "esin"dir. Türk Dil Kurumu'na göre esin kelimesinin tanımlaması şu şekildedir; yaratıcı olmak yönündeki toplumsal ve bireysel özendirilmelerin belirlediği ve bireyin tüm tinsel gücünü yaratmakta olduğu şey üzerinde toplanmasıyla tanınan bir anlık olgusudur. Eski dilde anlatımı ise "ilham"dır. İlham, içe doğan buluş ve yaratış gücü olarak tanımlanabilir. Esinin, yaratım aşamasında neredeyse ilk adım halinde olması, yaratma gücünde esinden ve esinlenmekten vazgeçilemeyeceği olgusunu bizlere hatırlatmaktadır. Neticede yaratım halinde iken karşılaşılan bu duygu durumu, yaratıcı bir eser meydana getiren her kişide bir anlamda ihtiyaç halindedir (Şahin 2010).

Esinlenme, tasarımın hemen her alanında karşımıza çıkar. Tasarım ürünü ne olursa olsun farklı alanlardaki tasarımcılar aynı esinlenme duygusu ile hareket eder. Tasarımcının eseri yapma sürecinde meydana gelen esinlenme ihtiyacı, kişiyi yaratıma götüren bir basamak, olağan ve gerekli bir süreçtir.

Bu tezin kapsamında adı geçen esinlenmeyi peyzaj tasarımı bağlamında ele almak gerekirse şu şekilde açıklamak mümkündür. Tasarımcının tasarım süreci sonucunda ortaya çıkaracağı tasarım nesnesi ya da ürün, temel de bir isteği gerçekleştirmek üzere ortaya çıkar. Bu hipotezi temel alırsak, bu tasarım sürecinde çözülen tasarım probleminin çözümü de süreç sonunda ortaya çıkan üründür.

Tasarımcının bir ürünü var olan anlamlar sistemi içerisinde referanslar olarak tanımlaması bu anlamda esinlenmeye bir tanım olarak görülebilir (Erdoğan 2016).

Sanatın her dalında olduğu gibi peyzaj mimarlığı alanında da tasarım aşamasında tasarımcı birçok esinlenme kaynağından faydalanarak problemlere çözüm yaratmaktadır. Peyzaj mimarlığında esinlenme kaynakları aşağıdaki gibi sıralanabilir (Erdoğan 2016):

<u>Doğal Formlar</u>	<u>Diğer Ustaların Eserleri</u>	<u>Güzel Sanatlar ve Mimarlık</u>
<ul style="list-style-type: none"> • Dağlar • Platolar • Vadiler • Nehirler • Göller 	<ul style="list-style-type: none"> • Tarih • Kitaplar • Televizyon 	<ul style="list-style-type: none"> • Resim • Heykel • Fotoğraf • Seramikler • Geleneksel Sanat (Halı Sanatı)

Bu çalışmada, Peyzaj mimarlığında esinlenme kaynaklarından yola çıkarak Geleneksel Türk Halı Sanatı eserlerinin motif, renk, kompozisyon ve biçim özelliklerinden esinlenilmiş ve bu bağlamda peyzaj tasarımları oluşturulmuştur.

2.1.1.2. Tasarım ve peyzaj tasarımı kavramı

Tasarım sözcüğü Türk Dil Kurumu (TDK)' na göre şöyle tanımlanmıştır; zihinde canlandırılan biçim, tasavvur. İkinci bir tanım ise tasarım; bir sanat eserinin, yapının veya teknik ürünün taslağı, tasarı, çizim olarak tanımlanır (Anonim 3 2018).

Tasarım, mekan tasarımı yetisi, bir şekil değişiminin ne gibi sonuçlar vereceğini kestirmek veya birtakım planlara göre, üç boyutlu mekanda nesnelere tasarlayabilmek veya tersine, gerçek nesneyi belli bir planda göz önüne getirebilmeyi sağlayan yetidir.

Bir planın ya da nesnenin, inşa sürecindeki mimari ve mühendislik çizimlerinin meydana getirilmesine denir. Hem fiil hem isim olarak kullanılan "tasarlamak" sözcüğü yeni bir ürün ya da obje için plan yaratma ve geliştirme sürecini tanımlar.

Tasarım, algı ile kavram arasında bir bağlama aracıdır. Bir şeyi zihinde biçimlendirme, kurma, tasavvur etmedir. Yaratıcı sürecin kendisi olup, faaliyet için gerekli olan eskiz ve planların hazırlanması sürecindeki çalışmaları kapsamaktadır (Anonim 4 2018).

Geleneksel tasarım, belirli bir yerdeki toplumun, belirli bir kültürün tanıdık simgesel biçimlerini kullanarak geliştirilen tasarım biçimidir. Eski bir zamana ait olan ve belirli kalıpları tekrar eden bir tasarım biçimi olarak anlaşılabilir da aslında toplumsal ve kültürel düzeyde ilginç sonuçlar veren ve heyecan uyandıran bir araştırma ve uygulama alanıdır. Yerel gelenekleri yansıtan bir stil olmasının yanı sıra sosyo-kültürel öğeleri yansıtan bir olgu olarak da düşünülebilir (Anonim 5 2019).

Peyzaj tasarımcıları, diğer sanat formlarından belirgin bir şekilde farklı bir tuval üzerinde çalışır. Bitkiler büyüdükçe, çevre koşulları değiştikçe ve insanlar mekanı kullandıkça tasarım ürünü olan mekan diğer bir deyişle “sanat” sürekli bir değişim içindedir. Bu nedenle peyzaj tasarımcıları görsel olarak hoş, işlevsel ve ekolojik olarak sağlıklı bir tasarım sağlamak için toprağın, çevrenin, büyüyen bitkilerin ve kullanıcının ihtiyaçlarını tüm yönleriyle sistematik olarak değerlendiren bir tasarım süreci kullanır (Hansen 2015).

Tasarım süreci, kullanıcının ihtiyaç ve isteklerini ve sitenin koşullarını belirleyerek başlar. Kullanıcı ihtiyaçları doğrultusunda mekanda bulunması istenen yapısal unsurlar da peyzaj tasarımının konuları içindedir. Peyzaj tasarımını oluşturan tasarım unsurları çizgi, biçim, renk, doku ve görsel denge ile ifade edilmektedir. Estetik açıdan hoş veya güzel bir manzara veya peyzaj elemanı oluşturmak için tasarım unsurlarını düzenlemek oran, orantı, düzen, tekrar ve birlik kavramları gibi ilkelerin anlaşılıp uygulanmasıyla mümkündür (Kader ve Kupik 2008).

Bu çalışmada Peyzaj tasarımında, geleneksel kültürümüzün önemli bir parçası olan halı sanatının simge, motif ve desenlerini Döşemealtı Halıları kapsamında peyzaj ilkeleri doğrultusunda kullanmak amaçlanmıştır.

2.1.2. Türk halı sanatı

Türklerin geleneksel sanatı olan halı, sanat tarihimizde önemli bir yere sahiptir. Türk halıları, Türklerin en önemli geleneksel sanatlarından birinin ürünleridir.

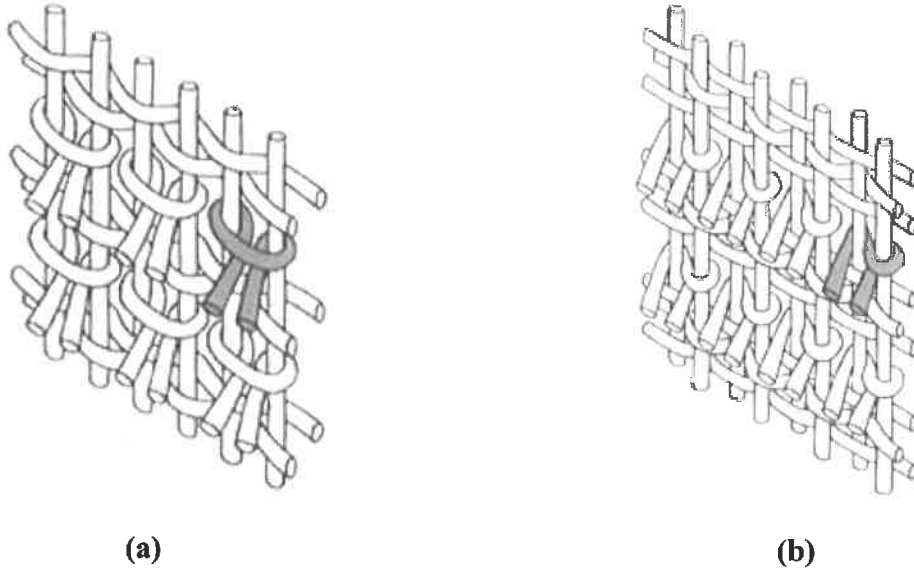
Halı, ilk olarak, Orta Asya'da Türk topluluklarının yaşadıkları Altay dağlarının eteklerinde Pazırık kurganlarında bulunmuştur. Dünyanın en eski halısı da burada bulunan "Pazırık Halısı"dır. Yapılan kazılar sonucunda bulunan Pazırık halısının Türk düğümü adı verilen bir teknikle dokunduğu ve M.Ö. V.-III. yüzyıllara ait olduğu bilinmektedir. Bu buluntu, halının Türklere özgü bir el sanatı dalı olduğunu kanıtlamaktadır (Yılmaz 2017).

Şekil 2. 1. Dünyanın en eski halısı olarak bilinen Pazırık Halısı (Ertuğrul, 2017)

Halıya dokuma sanatı içinde karakterini veren düğüm tekniği, ilk kez Orta Asya'da Türklerin bulunduğu bölgelerde ortaya çıkmıştır. Gelişimini Türklerle sürdürmüş ve tüm İslam dünyasına da Türkler tarafından tanıtılmıştır. Bu geleneksel sanatımızın varlığından, sağlam tekstil motifleri ve düğüm tekniği ile günümüzde de söz edebiliriz. Türk halısının bu teknik özellikleri düzenli ve sürekli gelişmesinin en büyük sebebidir (Yetkin 2016).

Halı sanatının Batı'ya Abbasiler zamanında (eski Kahire) Türklerle getirildiği, bulunan geometrik desenli halı parçaları arasında Gördes düğüm tekniğine (Türk düğümü) uygun halı parçalarının bulunmasıyla bilinmektedir. Gördes düğümlü ve kırmızı zemin üzerine Palmet motifi işlenmiş halının, Abbasiler zamanında, Maveraünnehir yani Doğu Türkistan'dan getirtildiği düşünülmektedir (Yetkin 2016).

Şekil 2. 2. a) Gördes (Türk) Düğümü (Çift Düğüm); **b)** İran Düğümü (Tek düğüm) (Anonim 8 2019)

Zamanla Orta Asya'dan batıya doğru yayılan halı sanatı, Anadolu'ya Selçuklu Türkleri ile gelmiştir. XIII. yüzyıl başlarından kalan Konya Selçuklu halıları, daha sonraki zamanlarda devamlı gelişen Türk halı sanatının temelini oluştururlar. 1905 yılında İsveçli Martin tarafından Konya Alaeddin Camiinde bulunan bu Selçuklu halıları, 5-6 metre uzunluğunda ve iri küfi (Küfi; Arap harflerinin düz ve köşeli çizgilerle tasvir edilmesidir.) yazılı bordürleriyle Selçuklu sanatının en gösterişli örnekleri arasında yer almaktadır. Geometrik motifler ve geometrik motiflerle oluşturulmuş bitki motifleri, iri, dik hatlı küfi bordürler dışında Selçuklu halılarının en karakteristik özelliğidir. Bu halılar cami için yapıldıklarından üzerlerinde desen kullanılmamıştır (Karamağaralı 1997).

İslam dünyasına Türklerin getirmiş olduğu halı sanatı İspanya'ya kadar yayılmış, Avrupa'da da hayranlık uyandırarak ünlü ressamların tablolarında yeni bir öge olarak yerini almıştır (Deniz 2004).

İran'da halı sanatının Türklere bağlı geliştiği söylenebilir. İran halısı diye bilinen halıların ancak XV. yüzyıldan sonra ortaya çıkması, XIV. ve XV. yüzyıllarda minyatürlerle görülen halıların kûfiden gelişen bordürleriyle XIII. yüzyıl Selçuklu halılarının motiflerini benimseyerek tekrarlamış olmaları bunun kanıtıdır (Arslan ve Çinko 2018).

Anadolu'da XI. yüzyılda başlayan halı sanatının XIII. ve XIV. yüzyıllarda zirveye ulaştığı görülür. XII. yüzyıl boyunca ev tezgahları kullanılarak dokunan halılar, XIII. yüzyılda atölye halıcılığına geçmiş ve büyük boyutlu halılar dokunmaya başlamıştır. Bu döneme ait halılardan günümüze çok az örnek kalmıştır (Yılmaz 2017).

Osmanlı halılarının XV. yüzyıldan sonra Avrupa resmine girmesiyle Anadolu halıları, "Memling halıları", "Bellini halıları", "Holbein halıları" ve "Lotto halıları" gibi, ressamın adlarıyla anılmaya başlanmıştır (Anonim 6 2019).

XVI. ve XVII. yüzyılda halı sanatı ve halıcılık Uşak halıları ile en parlak ikinci dönemini yaşamıştır. Bu devirde saray ve camilerin halı ihtiyacını karşılamak için Osmanlı mimari sanatının izleri taşıyan çok miktarda halı dokunmuştur (Arslan ve Çinko 2018).

Halıcılık ihracata yönelik olarak XVIII. ve XIX. yüzyıllarda başlamıştır. Bu dönemde halı ekonomik olarak değer kazanmış ancak sanatsal değeri geri planda kalmıştır (Aslanapa 1997).

Günümüzde ise halı, genellikle tezgahlarda dokunmasına rağmen Anadolu'nun bazı yörelerinde daha önceki dönemlerdeki gibi seyyar tezgahlarda da dokunmaktadır. Bugün bir çok yörede ev, atölye ve makine halıcılığı, geçmişin sanat geleneğine kısmen bağlı olarak yapılmakta ancak ticari yönü ağırlıklı sürdürülmektedir (Yılmaz 2017).

Bugün; Konya, Kayseri, Sivas, Kırşehir bölgesi ile, Batı Anadolu'nun Isparta, Fethiye, Döşemealtı, Balıkesir, Yağcıbedir, Uşak, Bergama, Kula, Gördes, Mil, Çanakkale, Ezine, Doğu Anadolu'da Kars ve Erzurum bölgesinde eski Türk halı sanatının canlandırılmasına ve geleneğin yaşatılmasına çalışılmaktadır (Aslanapa 1997).

Bu çalışma kapsamında esinlenme kaynağı olarak Antalya iline bağlı Döşemealtı bölgesinde dokunan Döşemealtı halıları kullanılmıştır.

2.2. Kaynak Taramaları

Çalışmanın yöntemi ve oluşturulması için incelenen ve yararlanılan kaynaklar aşağıda sunulmuştur.

Şirin (1994), "Döşemealtı halıları" konulu çalışmasında Antalya Döşemealtı bölgesinde yaşayan Karakoyunlu ve Yeni Osmanlı Yörüklerinin dokuduğu halıları ele almış, Döşemealtı halılarında kullanılan kompozisyon, motif, renk ve renklerin elde edilmiş biçimlerini içine alan genel özellikleri ile dokuma tekniği, dokumada kullanılan araç ve gereçlerini incelemiştir. Döşemealtı bölgesinde yaptığı saha çalışmasıyla da araştırmasının sağlıklı sonuçlanmasını sağlamıştır.

Aksu (1998), "Kent mobilyalarının yer aldıkları mekanlara etkileri -Trabzon kenti ölçeğinde- üzerine bir araştırma" konulu çalışmasında Trabzon kentinde seçilen farklı mekanlarda bulunan kent mobilyalarının fonksiyon ve estetik açısından çevreye kattıkları olumlu veya olumsuz etkilerini araştırmıştır. Bu etkilerin incelenmesi amacıyla anket çalışmaları yapmış, yapılan anketlere bağlı olarak da elde edilen veriler ışığında seçilen mekanlardaki kent mobilyalarının alanı nasıl etkilediğini saptayarak kent mobilyaları- mekan- kent öğeleri arasındaki ilişkiyi daha olumlu hale getirebilecek öneriler geliştirmiştir.

Kızılkaya (2011), "Peyzaj mimarlığında parametrik tasarım" konulu çalışmasında parametrik tasarım kavramının açılımlarını ortaya koyarak, parametrik tasarım kavramını tanımlamış, parametrik tasarımın tasarımcıların yeni aracına dönüşmesiyle tasarım disiplinleri üzerinde yarattığı etkileri araştırmış ve parametrik tasarımın peyzaj mimarlığına etkisini incelemiştir. Sonuçta, Parametrik tasarımın, peyzaj mimarlığını biçimden, fonksiyondan veya çevreden üretilen bir ürün olarak görmediğini, daha çoklu (kompleks) bir sistemin çeşitli elemanların arasındaki ilişkiler ağı olarak gördüğünü, bu anlamda form, fonksiyon ve çevre parametreleri alanın yapılandırma parametreleriyle ilişkilendirilmesi gerektiğini ortaya çıkarmıştır.

Yıldırım (2011), "Antalya kenti içindeki parklarda yer alan donatı elemanlarının estetik ve fonksiyon açısından değerlendirilmesi" konulu çalışmasında, Antalya kenti içerisindeki parklarda bulunan donatı elemanları ve uygulamaları incelenmiş, tasarımları uzman görüşleri olarak yorumlamış ve kullanıcı ihtiyaçlarının belirlenmesi ve çıkan sonuçlar neticesinde uygulamalarla ilgili karar merci olan yerel yönetimleri bu analizlerden haberdar ederek gelecekteki uygulamalarda yararlanabilecekleri bir çalışmanın oluşturulmasını amaçlamıştır. Sonuçta, Antalya'nın farklı belediyelerine ait parklarda yer alan donatı elemanlarının kullanıcı beğeni düzeyini saptamış, sorun ve eksiklikleri belirlemiş ve çözüm önerileri getirmiştir.

Atukeren (2014), "Türk halı sanatında yer alan ejder motifinin çağdaş bir yorumla tekstillerde kullanılması" konulu çalışmasında, Türklerin yaşadıkları Orta Asya'da ortaya çıkan, halı sanatının değişik zamanlarda renk, kompozisyon, dokuma teknikleri, malzeme ve motif özellikleriyle ön plana çıkmasını, motif ve figürlerinin özellikle tekstil ürünlerinde ki kullanımını araştırmıştır. Pazırık kurganlarında bulunan dünyanın en eski halısında, kullanılan bitki ve hayvan motiflerine, kurganlardan çıkarılan eyer örtülerinde hayvan mücadele sahnelerine ve fantastik figürlere değinmiş, Türk mimari süsleme sanatlarında, ejder, çift başlı kartal ve siren gibi mitolojik hayvan figürlerinin kullanılmasından esinlenmiştir. Bu çalışmasında halı sanatında kullanılan ejder motifinin, sanatsal çalışmalarda, moda ve tekstil sektöründe , belirli dönemler içinde farklı stil ve tasarımlarla yorumlanarak, koleksiyonlar halinde görülmesini ortaya çıkarmıştır.

Akgün ve Bulduk (2014), "Rembrandt'ın ellerinde hayat bulan etkileyici bir birliktelik: anatomi bilimi ve resim sanatı" konulu çalışmalarında, Rembrandt'ın 1632 yılında resim sanatı ile anatomi bilimini ustalıkla buluşturduğu, "Dr. Tulp'un Anatomi

Dersi" isimli eserini ele almışlardır. Sonuçta bu eserle birlikte anatomi bilimi ile sanatın estetik bir uyumla bir araya geldiği kanısına varmışlardır.

Yayla ve Yazıcı (2014), "Mimari yapılarıdaki estetik görsellerinin giysi tasarımlarına yansımaları" konulu çalışmalarında, 'sıradışı' olarak tanımlanan mimari yapıların estetik görsellerinden esinlenmiş ve moda alanında farklı ve spesifik kadın ve erkek giysileri tasarlamayı amaçlamışlardır. Bu amaçla Türkiye'de sahip oldukları biçimsel farklılıklar nedeniyle en çok dikkat çektiği düşünülen yapıları incelenmiş ve bu yapıları, ilham kaynağı olarak kadın ve erkek giysi tasarımlarında kullanmışlardır. Tasarım prensiplerine uygun olarak tasarlanan ürünlerden bir kadın giysisini örnek olarak dikmişlerdir. Çalışma sonucunda mimari yapıların pek çok disiplinler arası alanlarda kullanılabileceğini ve böylece mimari yapıların da gelecek nesillere aktarılabilceğini destekleyen öneriler geliştirmişlerdir.

Gürcüm ve Aytaç, (2015), 'Geleneksel ve kültürel unsurların postmodernizm ile birlikte tekstil tasarımında yükselişi' konulu çalışmalarında, geleneksel tekstillerde bulunan yerel ve kültürel unsurların postmodernizm döneminde tekstil tasarımı alanında kullanılma durumunu belirlemeyi ve 1970'li yıllardan sonra 2015'li yıllara gelindiğinde günümüz moda trendlerinde tekrar bir yükselme gösteren etnik, geleneksel, yerel ve kültürel unsurların özüne uygun bir biçimde kullanılması gerekliliğine dikkat çekmeyi amaçlamışlardır. Sonuçta, postmodernizm ile tekstil tasarımında yeniden yer bulan geleneksel ve yerel unsurların kültürel bağlamdan koparılmadan kullanıldığı özgün tekstil koleksiyonlarının yaratılması, kültürel yabancılaşmanın önlenmesi ve kültür mirasına sahip çıkılması yönünden önemi vurgulanmıştır.

Md Jani ve ark. (2015), "İslam bahçesi kavramını ilham veren peyzaj tasarımı olarak keşfetme" konulu çalışmalarında, İslam bahçesi konsepti üzerine bir araştırma yapmışlardır. Araştırmanın amacı Malezya'daki heterojen topluma karşı tepki olarak İslam bahçesi kavramını anlamaktır. Bu araştırmanın bulgusu, İslami bahçe konseptine yönelik anlayışın ve takdirin yanı sıra peyzaj tasarımında konseptin uygulanmasına katkıda bulunmaktır.

Farahani ve ark. (2016), "Pers bahçeleri: anlamlar, sembolizm ve tasarım" konulu çalışmalarında, İran bahçelerindeki tasarım ve mimari kalıplarını ve bunların desenleriyle, su ve ağaçlar gibi önemli unsurlarla iç içe geçmiş anlamlarını araştırmayı amaçlamışlardır. Pers bahçeleri yalnızca geometri ve şekillerle ilgili değildir; aynı zamanda farklı tasarım unsurlarını ortaya koymakta, her biri belli bir sembolü ve topluluk arasındaki önemini temsil etmektedir. Bu çalışma ile, İran bahçelerini, geometrik yapısı, sulama sistemi, şebeke inşaatı ve köşkleri, hiyerarşi, simetri, merkezîyet, ritim ve uyum gibi tasarım kalitesiyle birlikte keşfetmeyi amaçlamışlardır. Sonuçta, İran bahçelerinde bahçenin tüm unsurlarının, bitki örtüsü alanlarında uygun bir bağlam sağlamak için birlikte çalışmaları kanısına varmışlardır. Farklı ağaç ve çiçeklerin, bahçe yapımcısı tarafından tasarlanan ve bahçenin işlevi doğrultusunda kendi

alanlarına ve yerlerine sahip olduğunu ve suyun ardından, ağaçların bahçe unsurlarında anlamlar ve semiyoloji açısından ikinci en önemli rolü taşıdığını bulmuşlardır.

Karaçay (2016), "Batılılaşma dönemi Türk sanatında manzara tasvirinin Türk halı sanatına yansımaları" konulu çalışmasında 19. yüzyıl ve 20. yüzyıl başlarında, Anadolu'da Kırşehir, Kula, Lâdik ve Bandırma'da dokunan manzaralı halıları ele almıştır. Manzara üniteleri, kent dokusu içinden seçilerek alınan ve simetrik olarak tekrarlanan, aynı düzenin uygulaması şematik sokak kesitlerinden oluşmuştur. Manzara ünitelerinde yan yana tasvir edilen ağaçların çoğunlukla geometrik forma büründürülmüş bazen de geometrik bir kurgunun içinde natüralizme yaklaşan formda olduğunu görmüştür. Ağaç sayısının genellikle dört, nadir olarak da üç ya da beş olabildiği ve şematik evlerin, ağaçların arasında yer aldığı kanısına varmıştır. Bu halılarda görülen kompozisyonun, bitkisel ve geometrik dekorlara alternatif olarak, Anadolu insanının duygu dünyasında gelişerek ilmeklerinde ifade bulduğunu, şematik öğelerle oluşturulmuş manzara motiflerinden ibaret olduğunu saptamıştır.

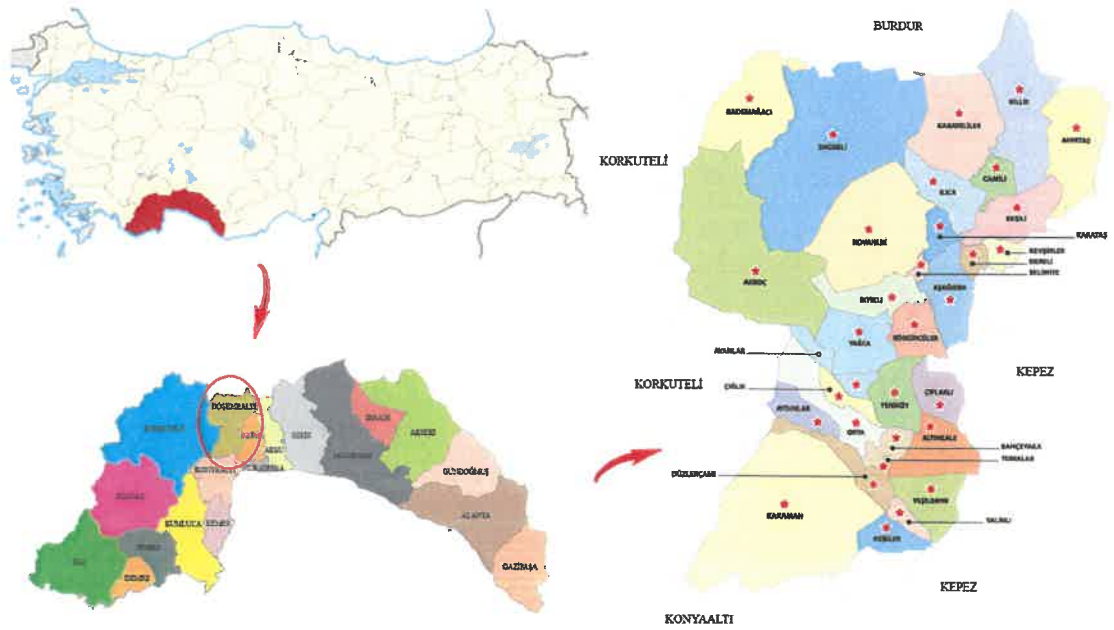
Engin (2017), "Cumhuriyet Dönemi Kent Parklarının Karaalioğlu Kent Parkı Örneğinde İncelenmesi" konulu çalışmasında, Antalya Karaalioğlu Parkı eski belediye alanı ve Atatürk stadyumu alanını incelemiş ve öneriler geliştirmiştir. Parkın tarihi, o dönemde yapılmış olan su kanalları, miradorlar, bitkisel düzenlemeler ve yapısal öğeler çeşitli kaynak taramaları ile ortaya çıkarılmıştır. Sonuçta, Erken cumhuriyet döneminde yapılan parklarda, yeni cumhuriyet anlayışına göre kendine has bir üslubun oluştuğu sonucuna varılmıştır. Parklarda Barok stili, Rönesans etkileri ve hatta antik kent planlarından esinlenmelere rastlanmış ve örnek olarak seçilen bir alanda bu tarza uygun bir tasarım hazırlanmıştır.

An ve Youn (2018), "Sanatın Yaratıcılığa İlham Veren Gücü" adlı çalışmalarında estetiğe açıklık ve sanat deneyiminin, bir ilham duygusu ile iç içe geçerek bireylerin yaratıcılığını artıracığı hipotezini savunmuşlardır. Araştırmacılara göre, her ne kadar önceki literatür, estetik deneyimlerin yaratıcılığı arttırdığını iddia etse de, bu etkinin altında yatan psikolojik süreci belgeleyen veya sanat dışındaki alanlara transfer edip edemediğini test eden ampirik bir kanıt eksikliği vardır. Çalışmada, süreç mekanizmasına ışık tutmak ve etkinin etki alanı genelliğini test etmek için, dört aşamada sanatın, ilhamın ve yaratıcılığın takdir edilmesi arasındaki ilişkileri araştırılmıştır. Çalışmada deneyimlere karşı açık tutumu olan katılımcıların ilham alması daha mümkün olduğu ve bu nedenle yaratıcı çözümler üretebildiği, sanat eserlerini takdir etmek, yaratıcılığı arttıran ilham kaynağı olduğunu ve son olarak, sanat takdirinin gücü, ürün tasarımı, marka isimlendirme ve problem çözümü oluşturmada performansı arttırdığı ortaya konulmuştur.

3. MATERYAL VE METOT

3.1. Materyal

Çalışma alanı olarak Döşemealtı halılarının merkezi olan Döşemealtı ilçesi seçilmiştir. Döşemealtı, Antalya il merkezinin kuzeyinde merkeze 30 km uzaklıkta yerleşim birimlerinin bulunduğu bölgenin adıdır. Bölge Kovanlık, Bıyıklı, Yağca, Çakırlar, Kömürcüler, Selimiye, Karataş, Ilıca, Karaveliler, Killik, Camili, Ekşili, Kızıllı, Kevşiler ve Aşağı Oba köylerini içine almaktadır. Döşemealtı, Toros dağlarının eteklerinde denizden ortalama 150 m yükseklikte bir platodur (Antalya Döşemealtı Belediyesi 2019).

Şekil 3. 1. Çalışma alanının coğrafi konumu (Orijinal 2019)

Antik Side, Aspendos, Silyon ve Perge'den geçen ticaret yolu bu bölgenin içinden geçip Toros dağlarına girer. Burdur'un Kapaklı yaylasından geçip Antik Efes ve Antik Bergama'ya ulaşır. Bu yol yapıldığı dönemde parke taşlarla döşenmiştir. Psidia Bölgesinde Via Sabeste olarak anılan antik yolun bir bölümü Döşemealtı'ndan geçer. Bu antik yolun Döşemealtı yöresindeki kısmı geniş taş döşemelerle yapıldığı için, bölgeye Döşemealtı denmektedir (Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü 2010).

Çalışmanın diğer bir materyali ise genelde halı sanatı ve özelde ise ayrıntılı olarak araştırılan Döşemealtı halılarıdır. XII. yüzyıldan sonra Anadolu'ya gelip Antalya ve çevresine yerleşen Teke Yörükleri, bölgeye kültürlerini de yaymışlardır.

Günümüzde Antalya'nın en önemli el sanatlarından olan dokumacılık da Yörüklerin göçebe yaşayışının bir parçasıdır (Anonim 7 2019).

Yörede Döşemealtı halılarını ilk olarak dokuyan topluluk bugün Kovanlık köyünün halkını oluşturan Karakoyunlu yörükleridir. Döşemealtı halılarına bu yüzden bazı kaynaklarda ilk çıkış yeri olarak bilinen Kovanlık köyünün adından dolayı Kovanlık halıları da denilmektedir (Antalya Döşemealtı Belediyesi 2019).

Döşemealtı halılarının en büyük özelliklerinden birisi de genelde küçük boyutlu olmalarıdır. Yörede en çok seccade, birebir, yolluk, çeyrek (namazlık) adı verilen halı türleri dokunmaktadır. Yörede dokunan halıların boyutlarının küçük olması göçebe yaşantısındaki alışkanlıkların ve adetlerin yerleşik hayata geçişte de etkisini kaybetmeden sürdürülmesidir (Antalya Döşemealtı Belediyesi 2019).

Bu halılar isimlerini genellikle merkez zemine işlenen motiflerden alırlar. Mihraplı, Kocatoplu, Akrepli, Dallı, Halielli, Terazili, Toplu ve Yastıklı toplu şeklinde adlandırılır. Ancak bunların içinde kompozisyon açısından Yastıklı toplu ve Halielli türlerinin dışında kalanlar genellikle Mihraplı kompozisyonludurlar. Yolluk ve seccade türlerinde çift mihrap kompozisyonu süreklilik arz eder. Mihraplı olarak adlandırılan türe yörede "Camili" adı verilmektedir. Bu çeşit, kompozisyon türü bakımından iç zeminin çok parçalanmış olmasıyla diğerlerinden ayrılır (Şirin 1994).

Döşemealtı halılarına doğal bitki kök ve yapraklarından yapılan boyalar renk vermektedir. Boyama esnasında kimyasal boyaların yok denecek kadar az kullanılması, renklerin daha uzun ömürlü olmasını sağlamaktadır. Kullanılan renkler mevsimlere göre değişmektedir. İlkbahar ve yaz mevsimlerinde bitkilerin daha ziyade yaprak ve dalları kullanıldığı için halılara yeşil renk hakim olur. Bu arada bitki kökleri toplanıp kurumaya bırakılır. Sonbaharda kuruyan kökler dövülerek toz haline getirilir. Elde edilen bu toz boya kışın dokunacak halıların iplerini boyamada kullanılır. Bu nedenle kış mevsiminde dokunan halıların hakim renkleri mavi yada kırmızı olmaktadır (Şirin 1994).

Bütün Anadolu halılarında olduğu gibi Döşemealtı halılarında da renk ve motifler rastgele bir araya getirilmemiştir. Birer anlamlar bütünü olarak bir araya getirilmişlerdir. Halıya bakıldığı zaman dokuyanın sevinçlerini, üzüntülerini renk ve motiflerde görmek mümkündür (Atlıhan 2011).

Yörede kullanılan renklerin ifade ettiği bir takım sembolik anlamlarda bulunmaktadır. Buna göre halılardaki kırmızılar zenginliği, saadeti ve sevinci; yeşil renk dini inançlar doğrultusunda cenneti ve ebedi mutluluğu ifade ederken; mavi renk asaleti ve ihtişamı, sarı renk kötülüklerden korunmayı, siyah renk ise dünya sıkıntılarından arınmayı temsil eder (Eren 1977).

Bütün Anadolu halı örneklerinde olduğu gibi Döşemealtı halılarında da kontrast renkler yan yana kullanılır. Mavi-kırmızı, yeşil-kırmızı yada turuncu, mor-beyaz ve lacivert beyaz şeklinde kullanılır. Ayrıca beyaz bütün renklerle yan yana kullanılabilir (Seyirci 1989; Şirin 1994).

Halıda kullanılan motif hangi renkte dokunursa dokunsun etrafını siyah kontur çevreler. Bu uygulama hem motifi hem de motifin rengini açığa çıkarmada etkin rol oynar (Seyirci 1989; Şirin 1994).

Motif ve renk kompozisyonları herhangi bir denge endişesi duyulmadan oluşturulmuştur. Herhangi bir motifin veya rengin kullanım alanı sınırlı değildir. Döşemealtı halılarında aynı motif ve renkleri kendi çeşitlerinin hepsinde değişik yerlerde görmek mümkündür.

Döşemealtı halıları, dokuyucuların hayat felsefeleri ve yaşam biçimleri hakkında bize ip uçları verir. Biçim olarak küçük boyutlu halıların tercih edilmiş olması, dokuyan toplumun küçük mekanlarda yaşadığı ve yaşanan mekanların taşınabilir olduğu kanaatini uyandırmaktadır. Selçuklulardan günümüze renk anlayışı ve geometrik motiflerin bozulmadan ulaşması bu toplulukların sosyal çevrelerinin dar olduğunu ve dış dünyaya fazla açılmadıklarını ortaya koymaktadır. Bu yönüyle tarihi birer belge niteliği taşımaktadır.

3.2. Metot

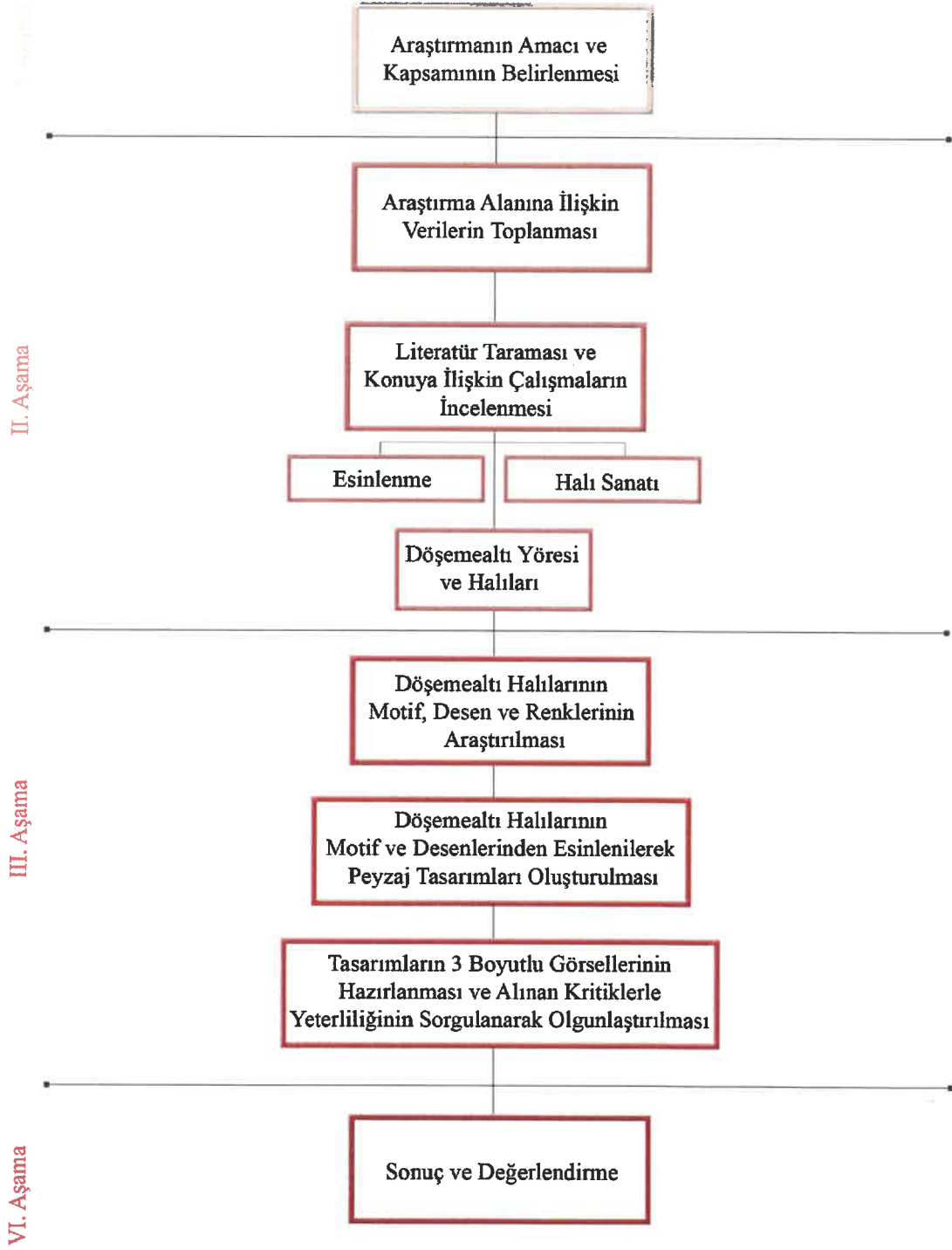
Çalışma genelde Türk halı sanatı ve özelde Döşemealtı halıları olmak üzere, halıların renk, desen, motif, Döşemealtı halılarına ait karakteristik özellikler ve teknikleriyle incelenmesi, peyzaj tasarımına olası katkılarının araştırılması ve bu bağlamda yeni tasarımlar oluşturulması temeline dayanmaktadır. "Şekil 3.2'de verilen araştırma yöntemi akış şemasına göre araştırma 4 aşamada yürütülmüştür."

Çalışmanın ilk aşamasında araştırmanın amacı ve kapsamı belirlenerek başlanmıştır.

2. aşamada literatür taramaları yapılarak esinlenme, halı sanatı ve Döşemealtı yöresi ile ilgili tez, makale, kitap gibi daha önce yapılmış olan çalışmalar araştırılmış, konu ile ilgili uzman ve kuruluşların çalışmaları incelenmiştir.

3. aşama olan tasarım aşamasında öncelikle Döşemealtı halıları detaylı bir şekilde araştırılmış, özgün motif, desen ve renkleri belirlenerek tasarımlar için altlık oluşturulmuştur. Daha sonra belirlenen motif ve desenlerle yöreye uygun, görsel açıdan zengin ve özgün eskiz tasarımlar oluşturulmuştur. Oluşturulan bu eskiz tasarımların kullanım olanakları belirlemek üzere bilgisayar destekli tasarım programlarına (Autocad, 3ds Max Design, Vray, Lumion, Photoshop) aktarılarak 3 boyutlu görseller hazırlanmıştır. Hazırlanan 3 boyutlu görseller üzerinden peyzaj tasarımcıları ile Döşemealtı Belediyesinde görevli uzman kişilerden kritikler alınmıştır. Alınan kritikler doğrultusunda tasarımlar olgunlaştırılmış ve kullanılabilir peyzaj tasarımları ve donatı elemanları ortaya çıkmıştır.

Son aşamada ise peyzaj tasarımlarının kent kimliğine, estetiğine, peyzajına ve imajına etkileri değerlendirilmiş, halı sanatı ve peyzaj mimarlığı gibi farklı disiplinlerin birbiriyle olan etkileşimleri tartışılmıştır.

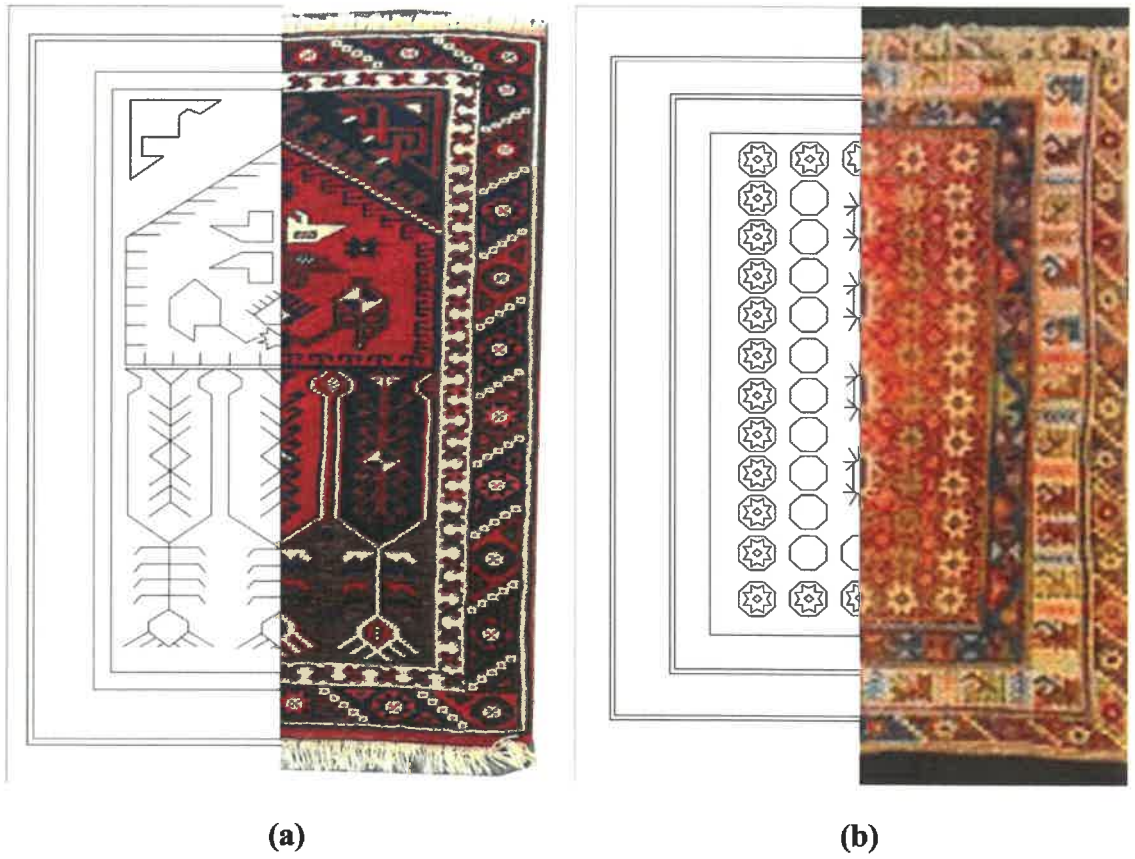

Şekil 3. 2. Araştırma yöntemi akış şeması

4. BULGULAR

4.1. Döşemealtı Halılarında Kompozisyon Özellikleri

Döşemealtı halıları kompozisyon özellikleri açısından 2 grupta incelenmektedir. 1. grup dikdörtgen kompozisyonlu halılar genellikle Halıelli, Camili ve Yıldızlı halılarda görülür. Bu gruptaki halılarda orta zeminin çok parçalı olması dikkat çeker. Halıelli ve Yıldızlı halı zemininde sonsuzluk düşüncesi ağır basmaktadır (Şirin 1994). Şekil 4.1'de bu gruptaki halılara örnekler gösterilmiştir.

Şekil 4. 1. a) Camili halı örneği; b) Yıldızlı halı örneği

2. grup halılar Mihraplı ve Çift mihraplı halılardır. Tek mihrap genellikle namazlık olarak tabir edilen çeyrekliklerde görülür. Çift mihrap ise daha çok yolluk ve paspaslarda göze çarpar. Dallı, Toplu, Akrepli toplu, Kocasulu toplu ve Yastık yanırlı toplu halılar bu grupta bulunur (Şirin 1994).

Şekil 4.2'de bu gruptaki halılara örnekler gösterilmiştir.

Şekil 4. 2. a) Dallı halı örneği; b) Akrepli halı örneği

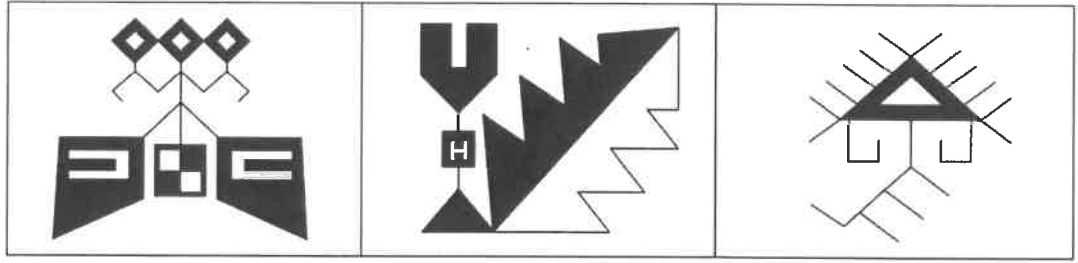
Bütün Anadolu halılarında olduğu gibi halılar isimlerini zemin düzenlemesinden almaktadır. Bu isimlendirme ya zemin motifine göre yada zemin kompozisyonuna göre yapılmaktadır. Döşemealtı yöresinde günümüzde sıklıkla dokunan halı türleri Akrepli, Halhelli, Camili, Dallı, Koca toplu türleridir. Bunların dışında kalan Yastıklı toplu, Yıldızlı, Kocasulu ve Terazili daha az dokunmaktadır (Türkiye Kültür Portalı 2019).

Zemin kompozisyonunda Halhelli ve Mihraplı halılar dışında kalan halılarda 1'li, 3'lü, 5'li ve 7'li motif gruplaşmaları gibi tek sayılı gruplaşmalar dikkat çeker. İçten dışa doğru zemini çevreleyen bordürlerde de aynı gruplaşma görülür. Bu tek sayı düşüncesi İslam inancından kaynaklanır ve tek Tanrı inancını temsil eder (Eren 1977).

4.2. Döşemealtı Halılarında Kullanılan Motifler

Döşemealtı halılarında kullanılan bir çok motif ve desen aynı zamanda bir çok yörede de kullanılmaktadır. Döşemealtı halılarında en çok kullanılan zemin motifleri Çiçek ve Kıvrım, Heybe suyu, Yıldız, Kelebek ve Arap olarak görülmektedir. Ayrıca Şıngır, El ve Akrep motifleri Döşemealtı halılarının en çok tercih edilen zemin motifleri olarak dikkat çekmektedir. Diğer zemin motifleri ise şunlardır; Koca toplu, Koç boynuzu, Kocasulu, Muska, Eli belinde, Çit motifi, Kazayağı, Rozet, Terazili, Dal, Ayak Saban Demiri, İbrik Sümbül, Ağaçlı ve Yastık yanısı (Şirin 1994).

Şekil 4.3'de Döşemealtı halılarına ait bazı motif örnekleri verilmiştir.

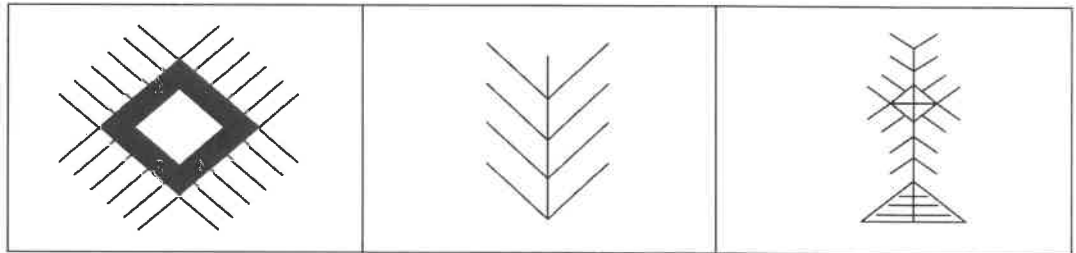
(a)

(b)

(c)

Şekil 4. 3. a) Çiçek topu motifi; b) Mersin yaprağı motifi; c) Dal motifi

Türk halı ve kilim sanatında kullanılan her motifin ve kompozisyonun bir anlamı olduğu gibi Döşemealtı halılarında kullanılan motif ve desenlerin de bir çok anlamı vardır. Örneğin insanların giysilerine ve hayvanların üzerlerine yapışan bir bitki olan Bıtırak motifinin, kem bakışları savuşturmaya gücünün yettiğine inanılır. Ayrıca bu motifin bolluğun bir sembolü olduğu da düşünülür. Yine Döşemealtı halılarında ve genellikle Türk halılarında da kullanılan Hayat ağacı motifi sonsuzluğun bir sembolüdür. Bu motif ölümsüzlüğü araştırmanın ve ölümden sonrada bir yaşam olduğu umudunun nişanıdır (Anonim 9 2019) (Şekil 4.4).

(a)

(b)

(c)

Şekil 4. 4. a) Bıtırak motifi; b) Hayat ağacı motifi; c) Ağaçlı motifi

Binlerce yıldan günümüze kadar uzanan bu desen ve motifler , bunları dokuyan kadın ve kızlarımızın içinde buldukları durumu, duygularını, toplumsal statülerini, göç, felaket, sevinç, tasa, özlem ve isteklerini ifade eden semboller şeklindedir.

4.3. Döşemealtı Halılarında Kullanılan Renkler

Anadolu'nun çeşitli yörelerinde dokunan halı ve kilimlerde kullanılan renkler üç ana renk etrafında toplanır. Bunlar kırmızı, sarı ve mavidir. Diğer renkler bu ana renklerin karışımından elde edilmektedir. Halı ve kilim dokumalarında renkler kontrastlık esasına göre düzenlenmektedir. Hiç bir renk bir diğerini perdelemez. Ancak bir diğer rengin ön plana çıkmasını kuvvetlendirir. Döşemealtı halıları da bu esasa göre renklendirilmiştir (Seyirci 1989).

Döşemealtı halılarına doğal bitki kök ve yapraklarından yapılan boyalar renk vermektedir. Kimyasal boyalar boyanma esnasında yok denecek kadar az miktarda kullanılmaktadır. Bu yüzden bitkisel boyalardan elde edilen renklerin ömrü daha uzun olmaktadır. Döşemealtı halılarında kullanılan renkler de mevsimlere göre değişkenlik gösterir. İlkbahar ve yaz mevsimlerinde bitkilerin daha çoğunlukla yaprak ve dalları boyamada kullanılır ve bu sebeple halılarda daha çok yeşil renk hakim olur. Sonbahar ve kış mevsiminde dokunan halılarda daha çok mavi yada kırmızı renkler hakimdir. Bunun sebebi ise yaz mevsiminde kurumaya bırakılan bitki köklerinin kış mevsiminde dokunan halıların boyanmasında kullanılmasıdır (Aldoğan 1981).

Tüm Anadolu halılarında olduğu gibi Döşemealtı halılarında da renkler ve motifler rastgele bir araya gelmemiştir. Halıya bakıldığı zaman dokuyanın üzüntü ve sevinçlerini renk ve motiflerde görmek mümkündür.

Yörede kullanılan renklerin ifade ettiği bir takım sembolik anlamlarda mevcuttur. Örneğin, halılardaki kırmızı renk zenginliği, saadeti ve sevinci ifade ederken, yeşil renk dini inançları, cenneti ve ebedi mutluluğu ifade eder. Mavi renk asaleti ve ihtişamı, sarı renk kötülüklerden korunmayı siyah renk ise dünya sıkıntılarından arınmayı sembolize etmektedir (Eren 1977).

Döşemealtı halılarında kullanılan stilize çiçek motifleri ve diğer motiflerin renkleri sabit renkler değildir. Mevsimlere göre değişkenlik gösterdikleri gibi, dokuyanın duygularına ve iç dünyasına göre değişebilmektedir. Halıya adını veren orta zemine hakim renkler genellikle yeşil, kırmızı ve mavi olmakta, seyrek aralıklarda da olsa beyaz renkte kullanılmaktadır. Burada saklı olan duyguları, isyanları ve masumiyeti anlatma çabasıdır. Beyazı kullanan dokuyucu ya genç bir kız yada yeni gelindir. Kötüye çıkmış yada dedikoduya karışmış adını temize çıkartma çabası içinde olduğu anlaşılır. Kırmızı renk neşeli ortamlarda, sıcak duyguların açığa çıktığı anlarda kullanılır. Halı dokuyucusu en çok genç kızlar olduğu için yörede en çok bu renk kullanılır. Aşk ve aile saadeti dile getirmektedir. Yeşil renk iste daha çok orta yaşın üzerindeki dokuyucular tarafından tercih edilir. Bir olgunluk işaretidir. Ayrıca cenneti çağrıştırmaktadır. (Şirin 1994).

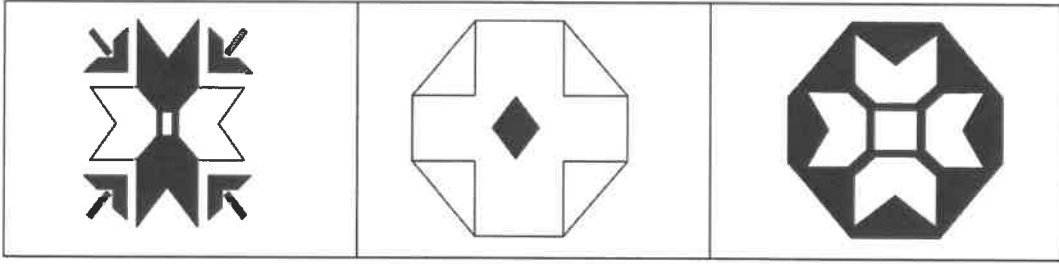
Döşemealtı halılarının temel rengi kırmızı ve siyahtır. Beyaz renk iste genellikle kontur olarak kullanılır ve Türk halı sanatının temel rengini oluşturur.

Döşemealtı halılarında motif ve renk kompozisyonları herhangi bir denge endişesi duyulmadan oluşturulmuştur. Herhangi bir motifin veya rengin kullanım sınırlı değildir. Döşemealtı halılarında aynı motif ve renkleri değişik yerlerde görmek mümkündür.

4.4. Döşemealtı Halılarından Esinlenilerek Oluşturulan Peyzaj Tasarımları

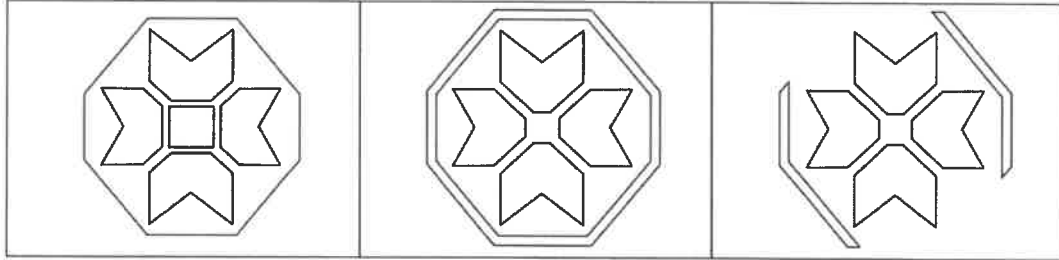
4.4.1. Yıldız motifi oturma elemanı ve ağaç ızgarası tasarımı

Döşemealtı halılarında zemin ve bordür motifi olarak kullanılan Yıldız motifi, Şekil 4.5'te ki gibi 3 farklı şekilde görülür. Siyah konturlu, beyaz-mavi, kırmızı-mavi renkli olarak kullanılır. Yıldız motifi, Türk halılarında gökyüzünü tasvir eder. Ayrıca üretkenliğin ve ışığın bir sembolü olarak kullanılır (Anonim 9 2019).

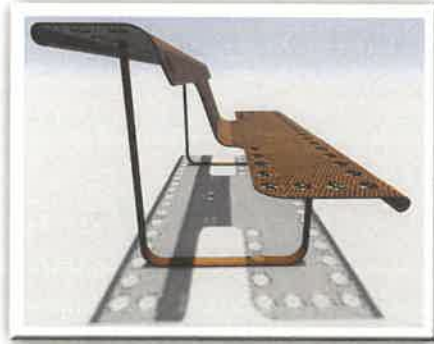
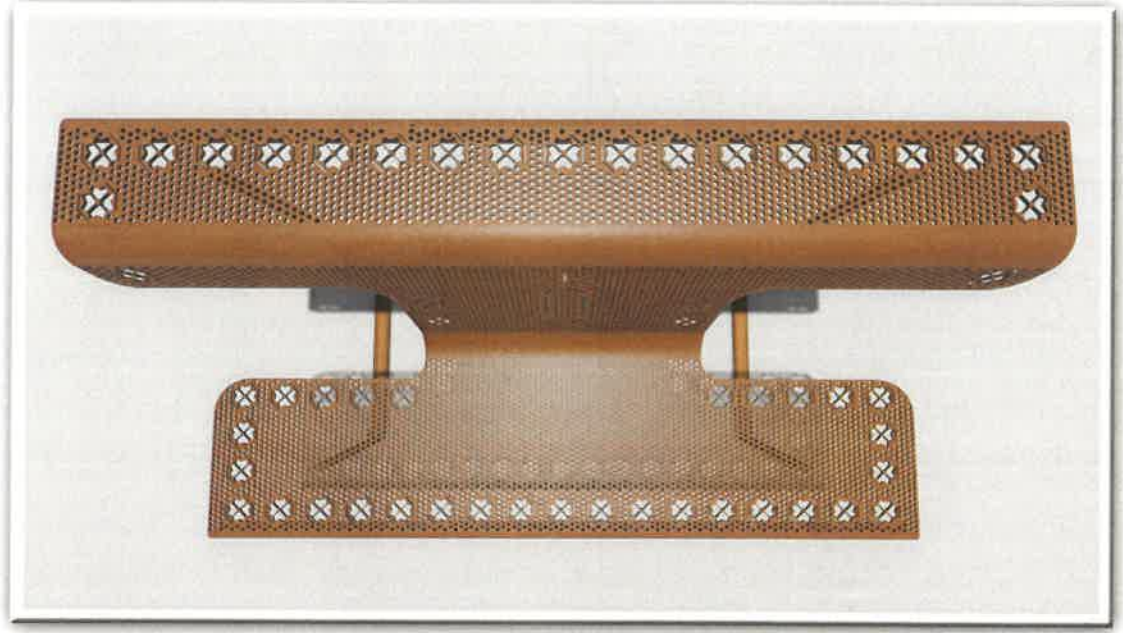
Şekil 4. 5. Döşemealtı halılarında kullanılan Yıldız motifleri

Şekil 4 .6'da yıldız motifinin Döşemealtı halılarında kullanılan bir temsilinden, peyzaj tasarımında kullanılan yorumuna doğru değişimi gösterilmiştir.

Şekil 4. 6. Yıldız motifinin tasarımda kullanılan yorumuna doğru değişimi

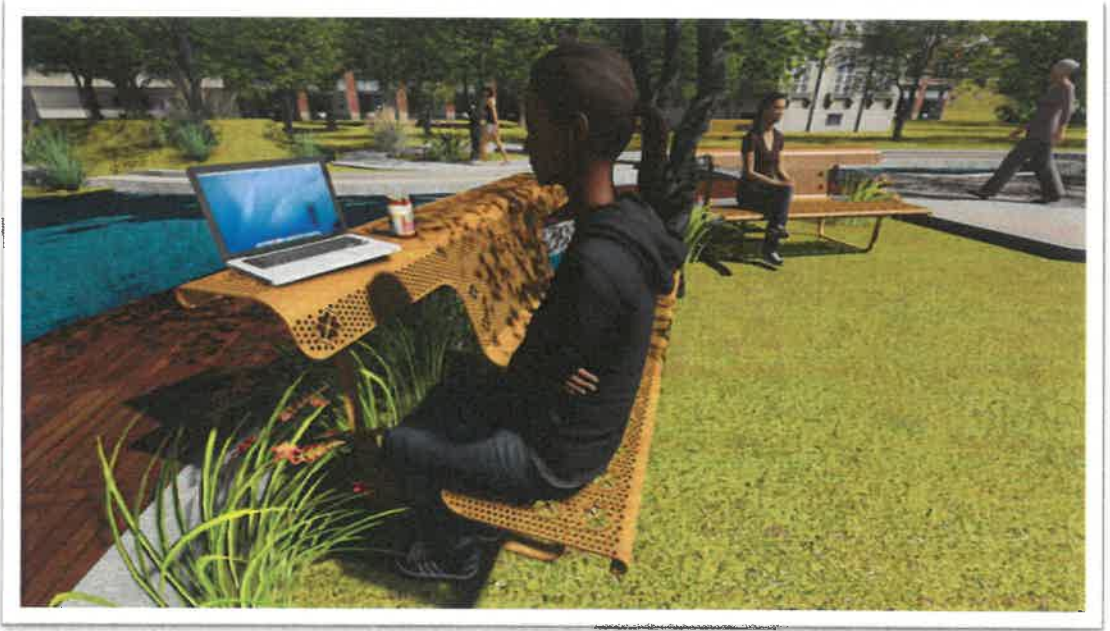
Yıldız motifinden esinlenilerek oluşturulan oturma elemanı tasarımında kullanıcılara konforlu ve estetik bir dinlenme alanı sağlanması düşünülmüştür. Sırtlık kısmına yapılan 35 cm genişliğindeki bölüm, kullanıcıların üzerinde yemek yiyebilecekleri, Laptoplarını veya içeceklerini koyabilecekleri bir masa görevi görmesi için tasarlanmıştır. Bu sayede çift taraflı ve çok yönlü bir kullanım olanağı sunar. Oturma birimi tasarımının alandaki devamlılığını sağlayabileceği bir ağaç ızgarası tasarımı da oluşturulmuştur (Şekil 4.7-8-9-10).

teknik özellikler

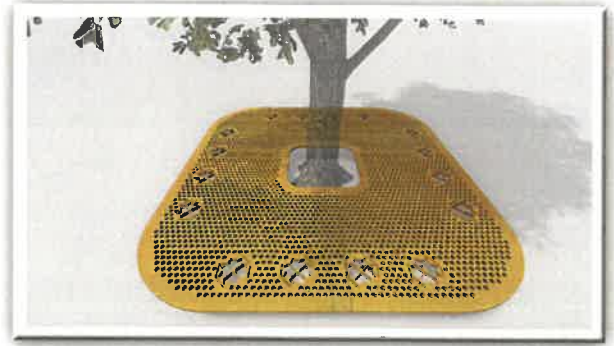
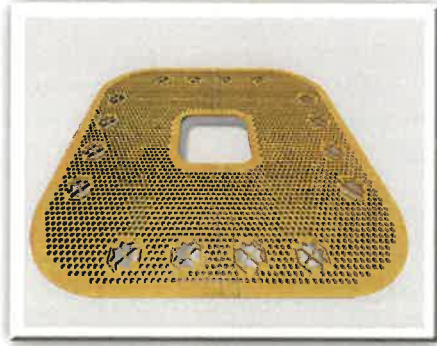
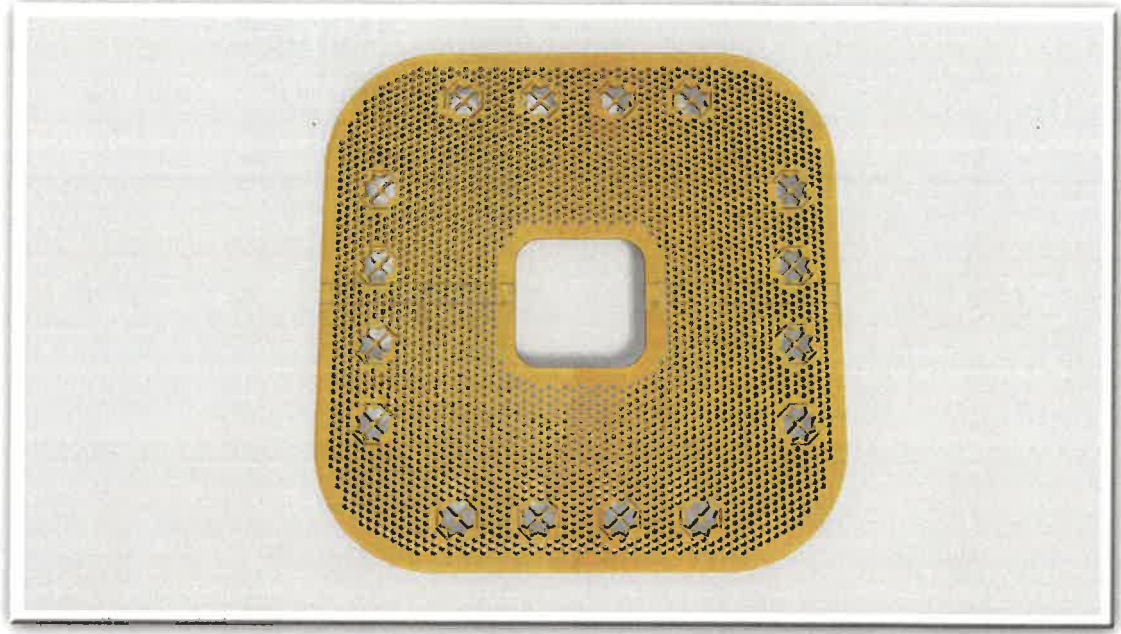
180*85*75 cm ölçülerinde
çelik boru ayaklar ve delikli çelik
malzeme
sarı renk

**Yıldız Oturma
Birimi**

Şekil 4. 7. Yıldız motifinden esinlenilerek oluşturulan oturma elemanı tasarımı

Şekil 4. 8. Yıldız motifli oturma elemanı tasarımının mekansal kullanımı

teknik özellikler
150*150 cm ölçülerinde
delikli çelik malzeme

Yıldız
Ağaç Izgarası

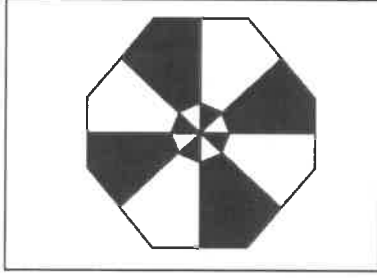
Şekil 4. 9. Yıldız motifinden esinlenilerek oluşturulan ağaç ızgarası tasarımı

Şekil 4. 10. Yıldız motifli ağaç ızgarası tasarımının mekansal kullanımı

4.4.2. Çıkrık motifi ve bank tasarımı

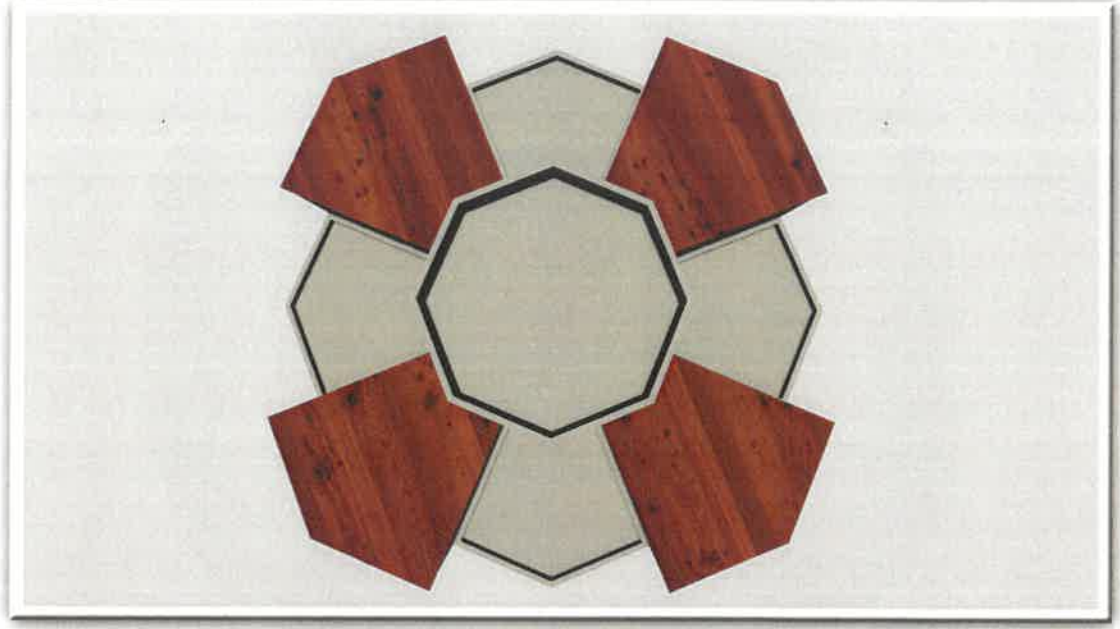
Döşemealtı halılarında kenar bordürü olarak kullanılan Çıkrık motifi mavi-bordo-beyaz ve lacivert olarak renklendirilir. Döşemealtı halılarında kullanılmasının yanında Anadolu kilimlerinin çoğunda görülür. İplerin bükülmesine yarayan ağaçtan yapılma halı ve kilim aracını stilize etmektedir.

Şekil 4. 11. Döşemealtı halılarında kullanılan Çıkrık motifi

Çıkrık motifinden esinlenilerek oluşturulan oturma elemanı tasarımında çıkrık motifi tamamen soyutlanarak, oturma biriminin kendisi olarak yorumlanmıştır. Ağaç altı oturma birimi olarak da kullanılabilen tasarım, hareket halindeki kullanıcıya bir yandan çiçek kasalarındaki bitkilerin ferahlatıcı kokusu eşliğinde ve ağaç gölgesinde oturup soluklanırken bir yandan da diğer insanlarla bir arada olup sosyalleşebilme imkanı sunan çok amaçlı bir dış mekan mobilyasıdır (Şekil 4.12-13).

Beton bir kaide ve ahşap malzeme üzerine oturma ve dinlenme olanağı sunan tasarımda sadelik ön planda tutulmuş, abartıdan uzak ve kullanışlı bir kent mobilyası oluşturulmaya çalışılmıştır.

teknik özellikler

- oturma yüksekliği 45 cm
- bitki kasası yüksekliği 30 cm
- 200 cm çapında sekizgen form
- 1. sınıf emprenyeli çam malzeme ve beton kaide

Çıkırcık Oturma Birimi

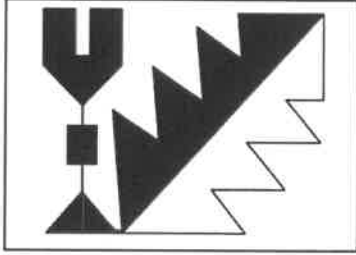
Şekil 4. 12. Çıkırcık motifinden esinlenilerek oluşturulan oturma elemanı tasarımı

Şekil 4. 13. Çıkık motifli oturma elemanı tasarımının mekansal kullanımı

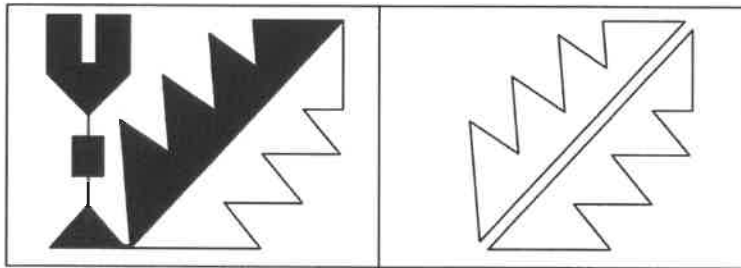
4.4.3. Mersin yaprağı motifi bank ve aydınlatma tasarımı

Döşemealtı halılarında bordür motifi olarak kullanılan Mersin yaprağı motifi, yanındaki kadehe benzeyen bölümle birlikte görülür. Çoğunlukla beyaz zemin üzerine kırmızı-beyaz, yeşil-kırmızı şeklinde renklendirilir. Yaprak kısmı bordüre çapraz olarak sıralanırken kadehe benzeyen bölüm bordür yan kenarlarına dik gelecek şekilde sıralanır (Şekil 4.14).

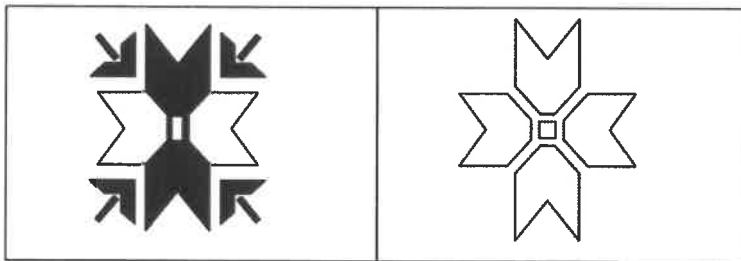

Şekil 4. 14. Döşemealtı halılarında kullanılan Mersin Yaprığı motifi

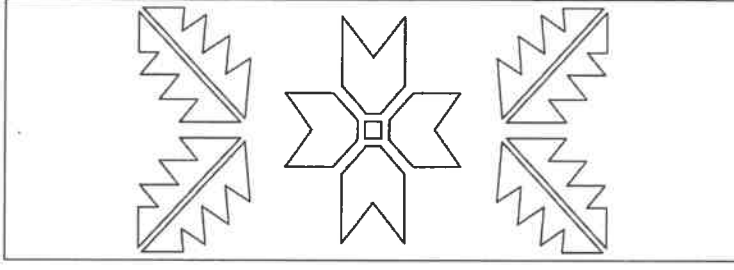
Şekil 4.15.c'de görüldüğü gibi Mersin Yaprığı motifi sadeleştirilmiş ve Yıldız motifiyle birlikte kullanılarak yeni bir yorum getirilmiştir.

(a)

(b)

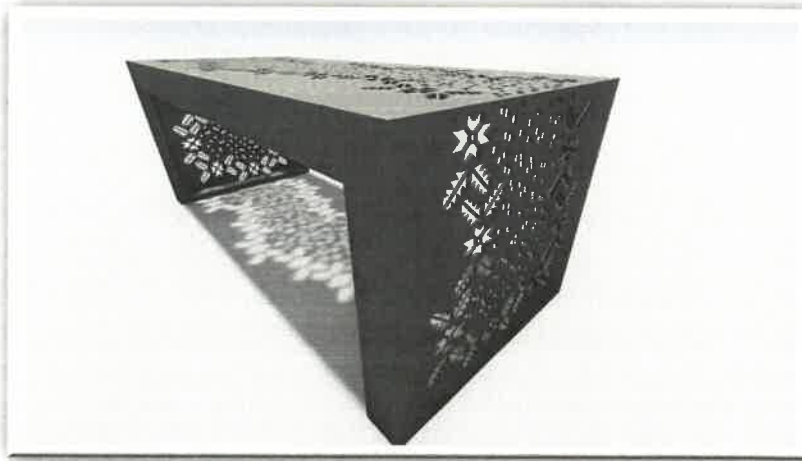
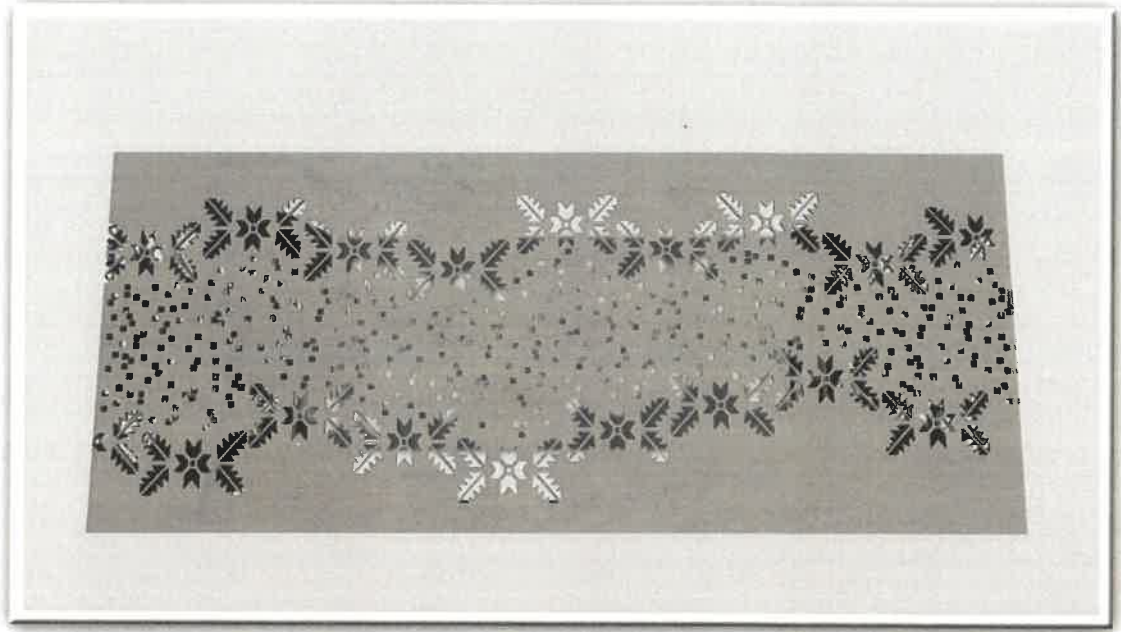
(c)

Şekil 4. 15. a) Mersin Yaprığı motifinin tasarımda kullanılan yorumuna doğru değişimi; **b)** Yıldız motifinin tasarımda kullanılan yorumuna doğru değişimi; **c)** Motiflerin tasarımda kullanılan kombinasyonu

Anadolu halılarının çoğunda olduğu gibi Döşemealtı halılarında da yaprak, ağaç, çiçek motifleri bolluk ve bereketi simgeler. Tasarımda kullanılan Mersin yaprağı motifi de bereket simgesi olmasının yanında, halılarda kullanılan peyzaja ait bir motif olduğu için tercih edilmiştir. Yıldız motifi ile de tasarım zenginleştirilmeye çalışılmıştır.

Günümüzün hızlı dünyasında caddelerde, sokaklarda, meydanlarda, açık hava alışveriş alanlarında sürekli gezinti halinde olan insanların yorulduklarında dinlenebilecekleri konforlu bir oturma birimidir. Mekanın yoğunluğuna ve manzarasına göre çift taraflı oturma olanağı sunan dış mekan mobilyası estetik açıdan ince detaylara sahip zarif bir mobilyadır. Bu yönüyle de hem iç mekan da hem dış mekanda prestijli alanlarda kullanıma uygundur. Aynı şekilde tasarlanan aydınlatma birimi modülleri ile kullanıldığı alanda bir bütünlük ve estetik sağlanması amaçlanmıştır. Aydınlatma birimlerinin farklı yüksekliklerde olması kullanım alanını artırırken, değişik renklerde, yanıp sönebilen, farklı ışık şiddetlerinde veya mekana uygun olarak kullanılacak ışıklarla da farklı etkilere sahip olacaktır (Şekil 4. 16-17-18-19).

Geleneksel motiflerle bezenmiş olan oturma birimi ve aydınlatma tasarımlarında gri renk kullanımı ile bir yandan halı motifleri ile geleneksellik verilirken diğer yandan da modern bir görünüş yakalanmaya çalışılmıştır.

teknik özellikler

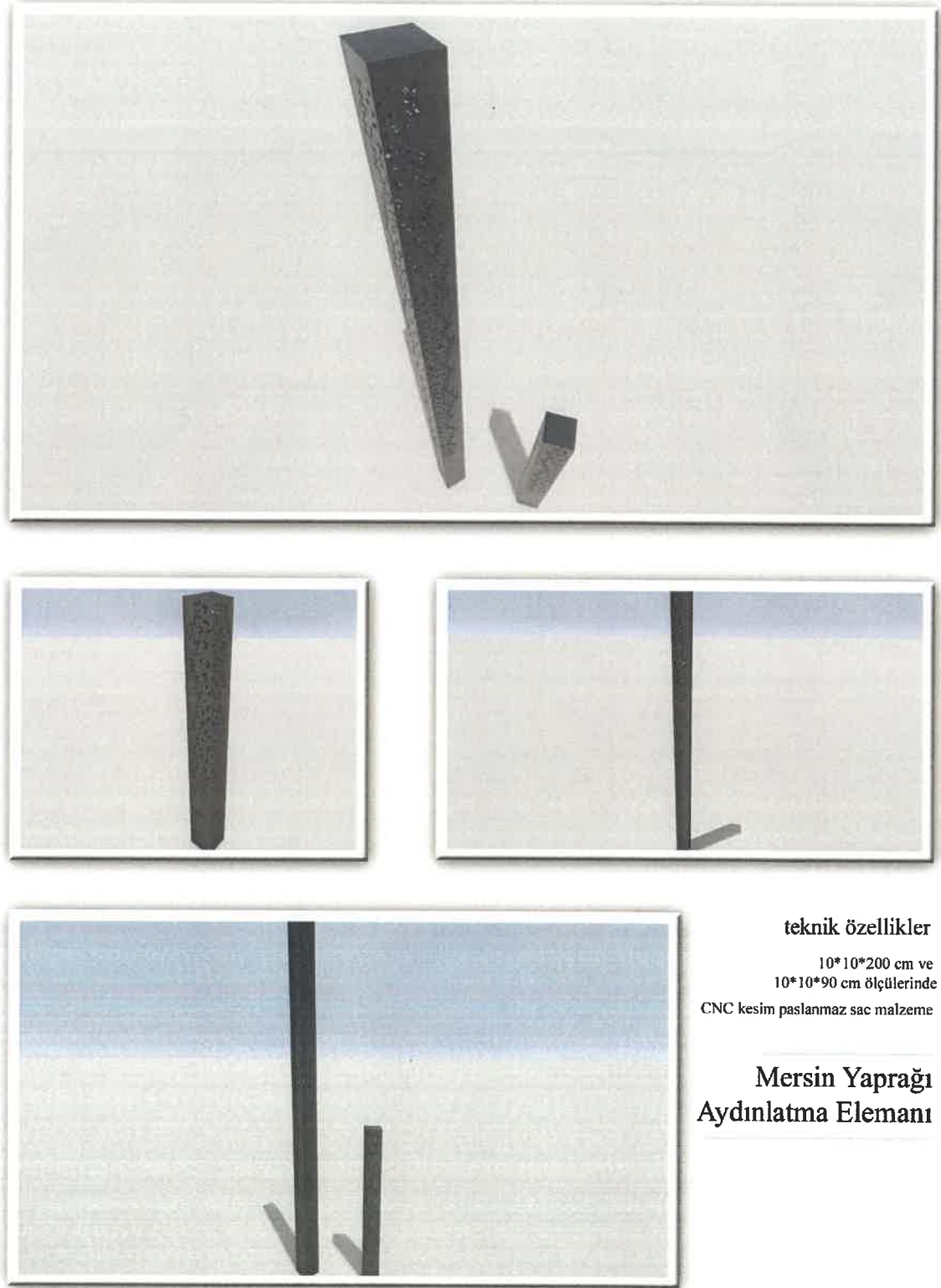
50*120*45 cm ölçülerinde
CNC kesim paslanmaz sac malzeme
farklı renk seçenekleri

**Mersin Yapağı
Oturma Birimi**

Şekil 4. 16. Mersin yaprağı ve Yıldız motifleri ile oluşturulan oturma elemanı tasarımı

Şekil 4. 17. Mersin Yaprak motifli oturma elemanı tasarımının mekansal kullanımı

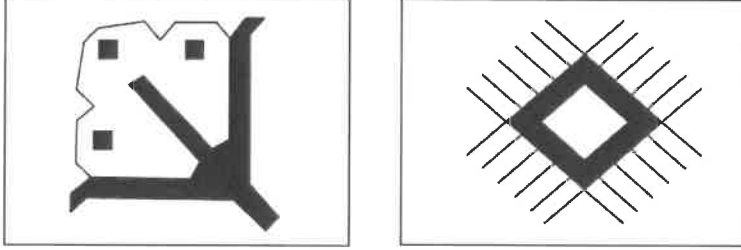
Şekil 4. 18. Mersin yapağı ve Yıldız motifleri ile oluşturulan aydınlatma elemanı tasarımı

Şekil 4. 19. Mersin Yaprakı motifli aydınlatma elemanı tasarımının mekansal kullanımı

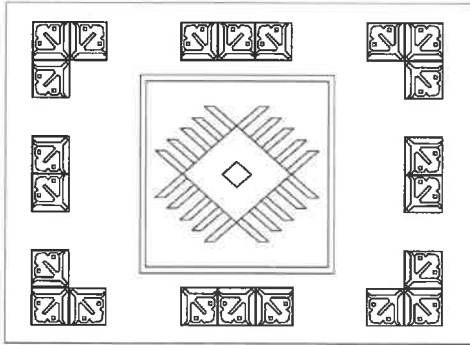
4.4.4. Lale motifi ve bank tasarımı

Döşemealtı halı ve kilimlerinde kullanılan Lale motifi, stilize bir çiçek motifidir. İlk bakışta pamuk bitkisini andırır da halı ve kilimlerde lale olarak kullanıldığı görülür. Yayvan yapraklarla ele alınır ve bir sapla birbirlerine bağlanır. Dal kısımları yeşil, çiçek kısımları ise beyaz yada kırmızı olarak işlenir. Enli bordür motifi olarak kullanılır.

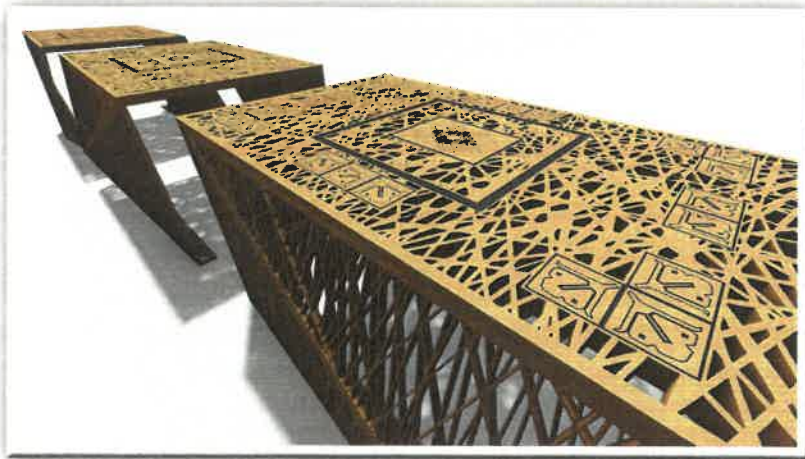
Şekil 4. 20. Döşemealtı halılarında kullanılan Lale ve Bıtrak motifleri

Lale motifi ile bezenen bank tasarımında orta motif olarak Bıtrak motifi kullanılmıştır. Döşemealtı halılarında da zemin dolgusu olarak görülen Bıtrak motifi, halılarda bereket ve bolluğun bir simgesi olarak kullanılır. Şekil 4.21'de görüldüğü gibi Lale motifleri tasarımda kenar bordürü, Bıtrak motifi ise orta motif olarak kullanılarak görsel zenginlik sağlanmıştır.

Şekil 4. 21. Tasarımda kullanılan Lale ve Bıtrak motifi kompozisyonu

Döşemealtı halılarının farklı motiflerinden esinlenilerek oluşturulmuş tasarımda, geleneksel desenlerin yanı sıra kullanılan modern çizgilerle ve modüler yapıyla dikkat çeken bir dış mekan mobilyasıdır. Modüler olması kısıtlı alanlarda da kullanımını sağlarken, daha geniş alanlarda kullanıcılara ihtiyacı kadar oturma birimine sahip olma imkanı verir. Çift taraflı kullanım olanağı sunan oturma birimi, modern ve estetik görüntüsüyle mekanlara kimlik kazandırabilecek potansiyele sahip bir donatı elemanıdır (Şekil 4. 22-23).

teknik özellikler

50*80*45 cm ölçülerinde
modüler sistem
DKP sac malzeme
farklı renk seçenekleri

**Lale Modüler Sistem
Oturma Birimi**

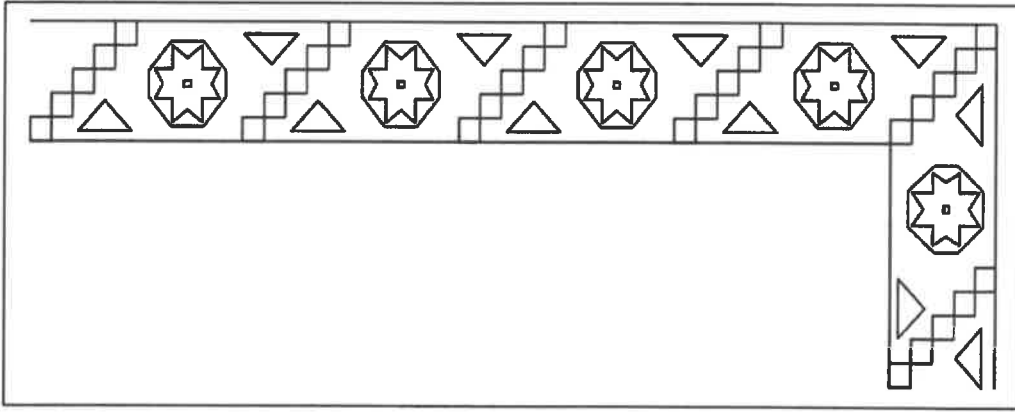
Şekil 4. 22. Lale ve Bitrak motifinden esinlenilerek oluşturulan oturma elemanı tasarımı

Şekil 4. 23. Lale ve Bıtrak motifli oturma elemanı tasarımının mekansal kullanımı

4.4.5. Tutmaç suyu bordürü bank ve çöp kutusu tasarımı

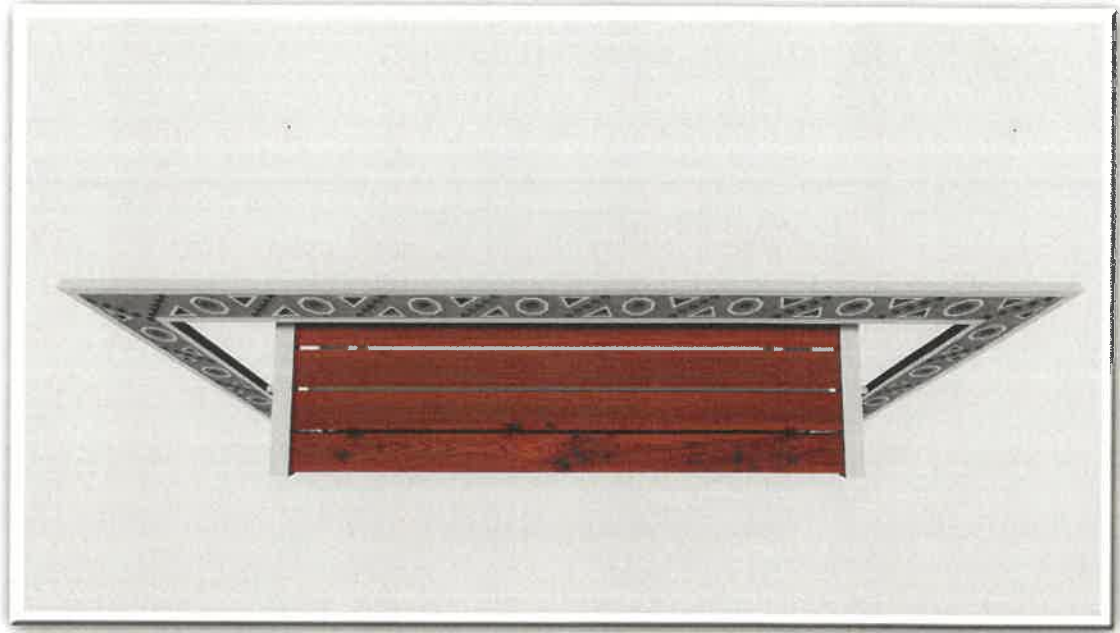
Tutmaç suyu bordürü Döşemealtı halılarında kullanılan en eski bordürlere aittir. Eski halılarda geniş bordür olarak kullanılırken günümüzde dar bordür olarak kullanılır. Tutmaç topu denilen yıldız motifinin yanlarında bulunan bıçak ucu motiflerinin sıralanmasıyla tutmaç suyu bordürü oluşur (Şirin 1994). Üçgen kare yıldız, sekizgen formların bir arada kullanıldığı bordür geometrik yapısıyla modern bir görünümde sergilenmektedir.

Şekil 4. 24. Döşemealtı halılarında görülen Tutmaç Suyu motifi

Döşemealtı halılarında bordür deseni olarak kullanılan Tutmaç suyu motifi, ahşap oturma elemanı tasarımında hem destek ayak görevi gören hem de sırtlık olarak kullanılan çerçeve içerisinde tasarlanmıştır. Ayak yapısının özel biçimi tasarıma dinamik bir yaklaşım getirir. Kenar çerçevesinde bulunan desenler kullanıcılara halı bordürünü anımsatırken modern yapısıyla göze hitap edecek, aynı zamanda konforlu bir dinlenme ortamı sağlamaktadır. Aynı tasarım yaklaşımıyla tasarlanan çöp kutusu ile kullanıldığı alanda bir bütünlük oluşturması düşünülmüştür. (Şekil 4. 25-26-27-28).

Diğer taraftan bu oturma biriminin çerçevesi bir dokuma tezgahını çağrıştırmakta ancak genellikle ahşap malzeme ile yapılan dokuma tezgahlarının oturma biriminde metal malzemeye dönüşmesi sağlamlık ve kalıcılığı simgelemektedir. Bu anlamda metal sırtlıkta oluşturulan desenler daha kalıcı olacaktır.

teknik özellikler

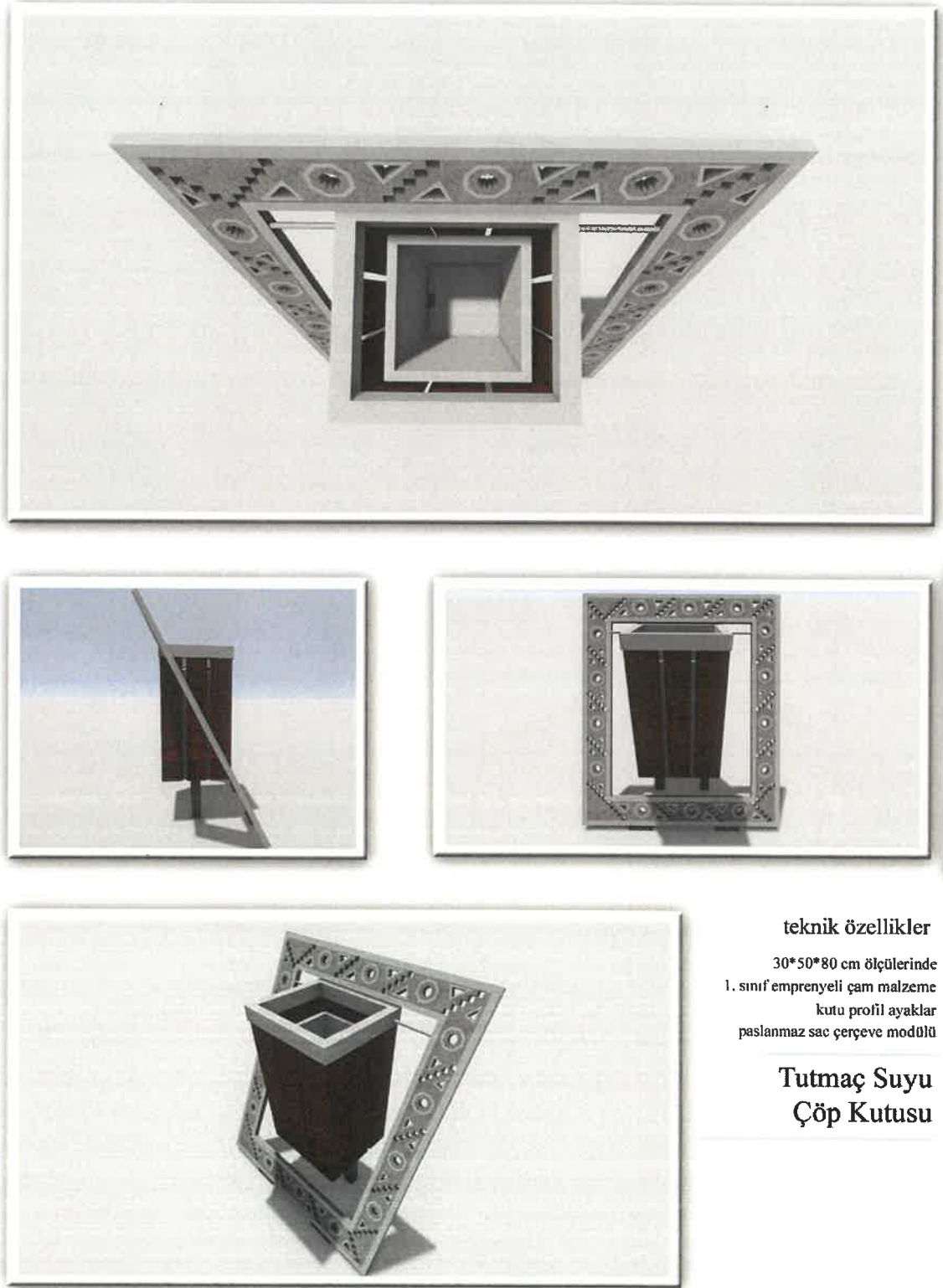
50*80*45 cm ölçülerinde
1. sınıf empenyeli çam malzeme
kutu profil ayaklar
paslanmaz sac çerçeve modülü

**Tutmaç Suyu
Oturma Birimi**

Şekil 4. 25. Tutmaç Suyu bordür deseninden esinlenilerek oluşturulan oturma elemanı tasarımı

Şekil 4. 26. Tutmaç Suyu desenli oturma elemanı tasarımının mekansal kullanımı

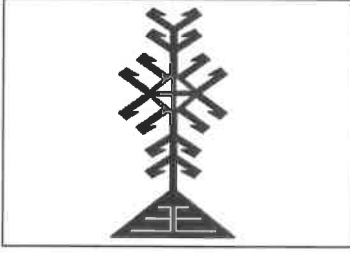
Şekil 4. 27. Tutmaç Suyu deseninden esinlenilerek oluşturulan çöp kutusu tasarımı

Şekil 4. 28. Tutmaç Suyu desenli çöp kutusu tasarımının mekansal kullanımı

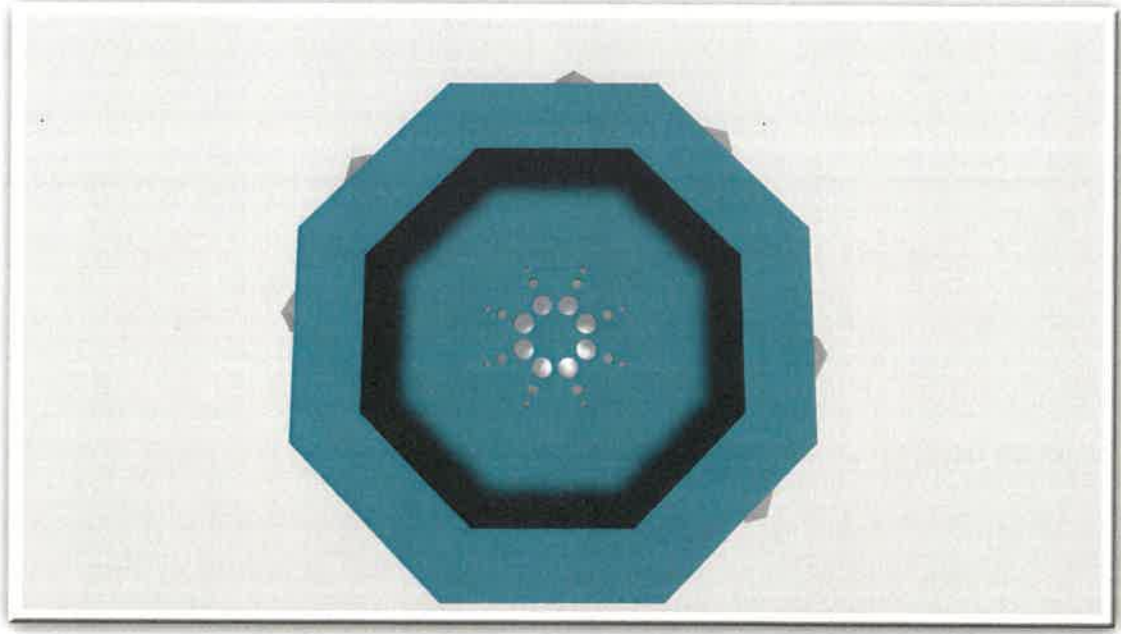
4.4.6. Ağaçlı motifi ve çöp kutusu tasarımı

Camili halılarda zemin motifi olarak kullanılan Ağaçlı motifi, kümbete benzeyen beşgen bir kompozisyon içerisinde bulunur. Üst kısım ağaç dallarını tasvir ederken, kalın çizginin altında kalan kısım bitkinin köklerini sembolize etmektedir.

Şekil 4. 29. Döşemealtı halılarında kullanılan Ağaçlı motifi

Döşemealtı halılarında görülen Ağaçlı motifinden esinlenilerek oluşturulan çöp kutusu tasarımında ağaçlı motifleri sağ, sol ve arka kısımlarda hem dekoratif amaçlı kullanılmış hem de küllük haznesini tutucu bir destek olarak tasarlanmıştır. Yere monteli olan çöp kutusun ön kısmı açılır kapanır bir kapak olarak tasarlanmış ve böylelikle içerisindeki çöp haznesinin kolayca çıkması amaçlanmıştır (Şekil 4. 30-31).

teknik özellikler
40 cm çap ve 80 cm yükseklikte
ön kısımda açılır kapanır kapak
CNC kesim paslanmaz sac malzeme

**Ağaçlı
Çöp Kutusu**

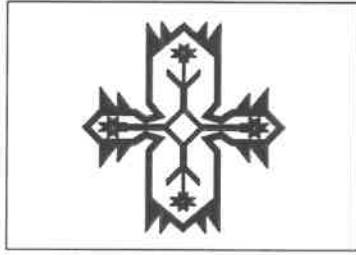
Şekil 4. 30. Ağaçlı motifinden esinlenilerek oluşturulan bank tasarımı

Şekil 4. 31. Ağaçlı motifli çöp kutusu tasarımının mekansal kullanımı

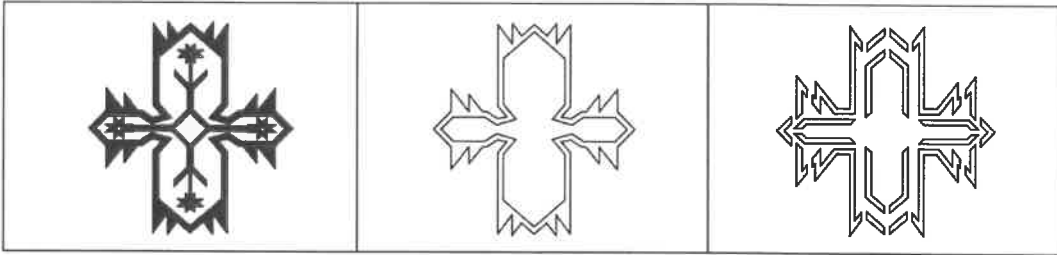
4.4.7. Top motifinden esinlenilerek oluşturulmuş otobüs durağı tasarımı

Döşemealtı halılarında kullanılan en eski zemin motifi olarak bilinmektedir. Kırmızı, beyaz, yeşil ve mavi renklerde görülen motifin ortasında stilize bir çiçek deseni görülür.

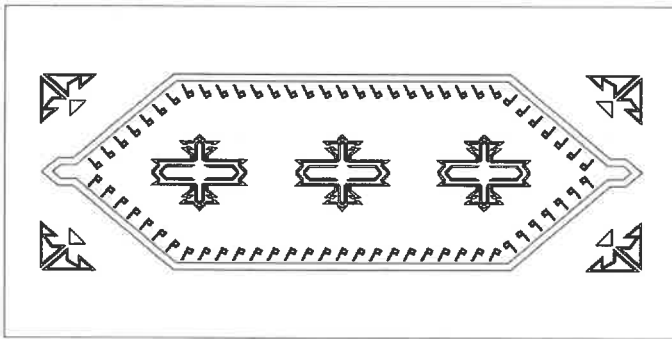

Şekil 4.32. Döşemealtı halılarında kullanılan Top motifi

Şekil 4.33'de Top motifinin Döşemealtı halılarında kullanılan bir temsilinden, peyzaj tasarımında kullanılan yorumuna doğru değişimi gösterilmiştir.

Şekil 4.33. Top motifinin tasarımda kullanılan yorumuna doğru değişimi

Şekil 4.34. Otobüs durağı tavanında kullanılan Toplu motifi ve Toplu halı deseni

Döşemealtı halılarından yola çıkılarak oluşturulan durak tasarımında amaç, her kesimden insanın kullandığı ve kolayca ulaşabildiği bir araç olan otobüs duraklarında Döşemealtı halılarıyla ilgili farkındalık oluşturmak, yörenin geleneksel ve zengin bir kaynağına dikkat çekmektir. Oluşturulan tasarımda Döşemealtı halısı en sade haline indirgenmiş ve otobüs durağı tavanında kullanılmıştır. Böylelikle gündüz güneş ışıklarının, gece ise aydınlatma ışıklarının vurmasıyla zeminde bir gölge oluşması sağlanmış ve kullanıcılarda halıyı çağrıştırmayı düşünmüştür. Otobüs durağı kenarında yer alan bir bilgi panosuyla Döşemealtı halılarının tarihi, geçmişi, fotoğrafları ve değişik bilgilerinin verilmesi tasarlanmıştır (Şekil 4. 35-36).

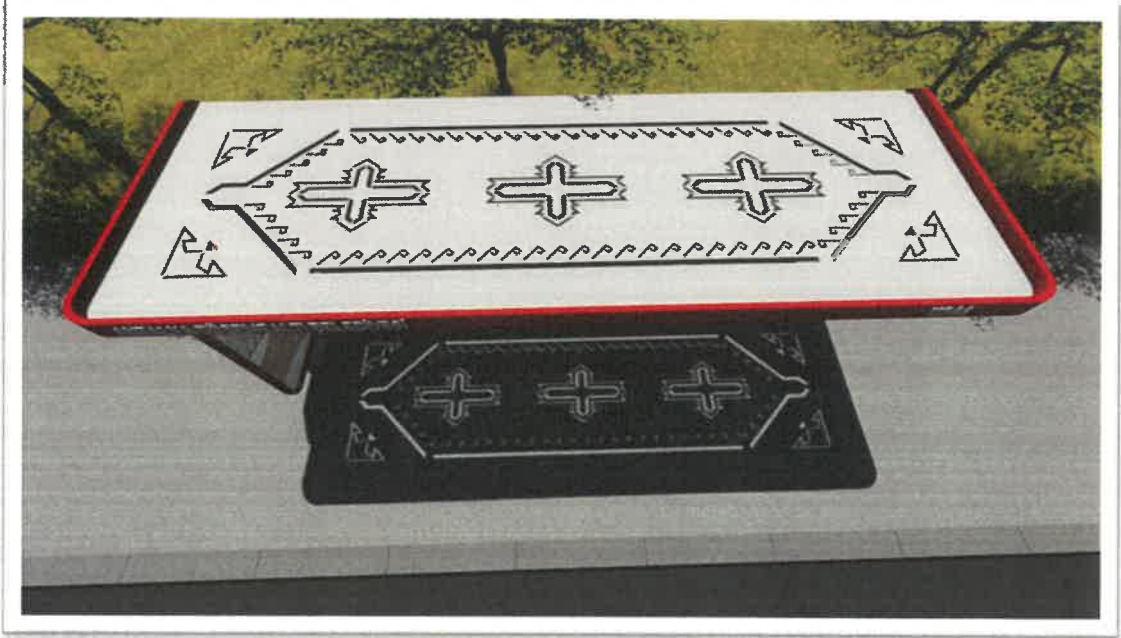
teknik özellikler

200 cm genişlik, 230 cm yükseklik

Alucobold alüminyum malzeme
lazer kesim

**Döşemealtı Halısı
Durağı**

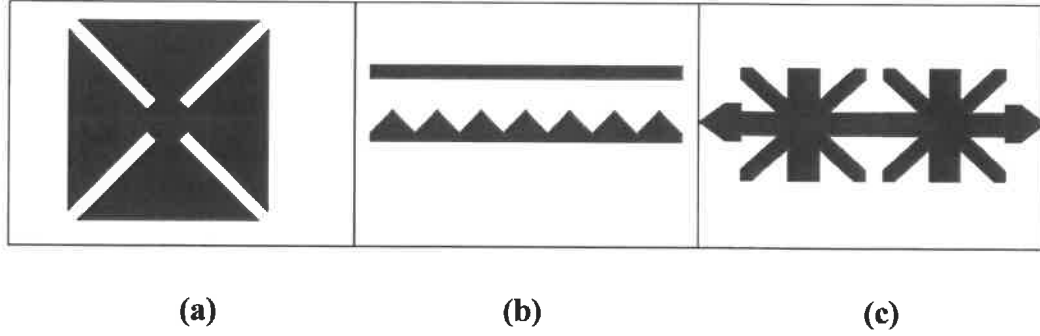
Şekil 4. 35. Toplu halı motifinden esinlenilerek oluşturulan otobüs durağı tasarımı

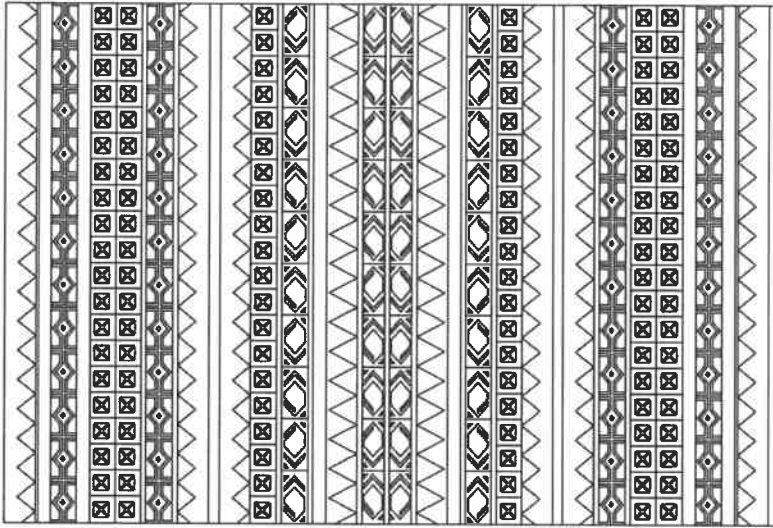
Şekil 4. 36. Toplu halı motifli otobüs durağı tasarımının mekansal kullanımı

4.4.8. Döşemealtı halılarında kullanılan bazı motiflerle oluşturulmuş yer döşemesi tasarımı

Döşemealtı halılarında kullanılan farklı motiflerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulan kompozisyonda Rozet, Arap, Sıçan dişi ve Döşemealtı halılarına girmiş ancak adı bilinmeyen süsleme motifleri kullanılmıştır (Şekil 4.37).

Şekil 4. 37. a) Rozet motifi; b) Sıçan dişi motifi; c) Arap motifi

Şekil 4. 38. Meydan yer döşemesi tasarımında kullanılan kompozisyonun çizgisel gösterimi

Döşemealtı halılarında kullanılan farklı motiflerin bir araya getirilerek bir kompozisyon oluşturulan yer döşemesi tasarımında kullanıcılara alışık olmadıkları bir zemin döşemesi sunulmaktadır. Farklı ve estetik görüntüsüyle görsel açıdan bir zenginlik yaratan bu zemin döşemesiyle Döşemealtı halıları ile bir farkındalık oluşturmak amaçlanmıştır. Döşeme taşı üzerine kaplanacak olan epoksi zemin kaplama boya ile Döşemealtı halı motifleri etkisinin verilmesi düşünülmüştür. Yörenin kendine özgü bir sanatı olan Döşemealtı halılarıyla ilgili insanlarda bir merak uyandırmak ve başka insanlara da duyurmak, ayrıca kentlere kendine özgü bir kent kimliği oluşturmak temel amaçtır.

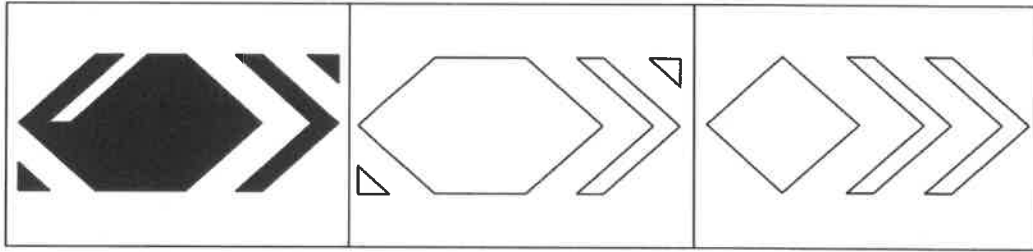

Şekil 4. 39. Döşmealtı halı motifleri ile oluşturulmuş kompozisyonun zemin döşemesi olarak meydan tasarımında kullanımı

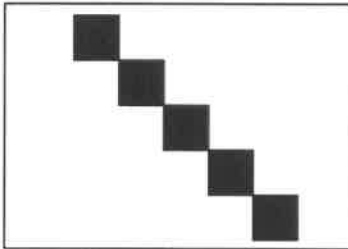
4.4.9. Döşemealtı halılarının desenleriyle refüj ve yol kenarı bitkilendirilmesi

Döşemealtı halılarında kullanılan farklı desen ve motiflerin refüj ve yol kenarlarında, kent içi dikey bahçe uygulamalarında, meydan ve parklarda bitkilendirme deseni olarak kullanılmasına örnek olması amacıyla Antalya kenti ve Döşemealtı bölgesi için Akdeniz bölgesi bitkilerinden oluşan örnek refüj ve dikey bahçe tasarımları yapılmış ve bu bölgede kullanılabilecek bitki türleri verilmiştir.

Şekil 4.40'da Döşemealtı halılarının motiflerinden esinlenilerek tasarlanmış örnek bir refüj çalışması görülmektedir. Bu tasarımda yorumlanan orta motif Döşemealtı halılarına girmiş yabancı bir motif olup isimleri bilinmeyen motiflerdendir. Kenar bordür deseninde ise beştaş motifi kullanılmıştır.

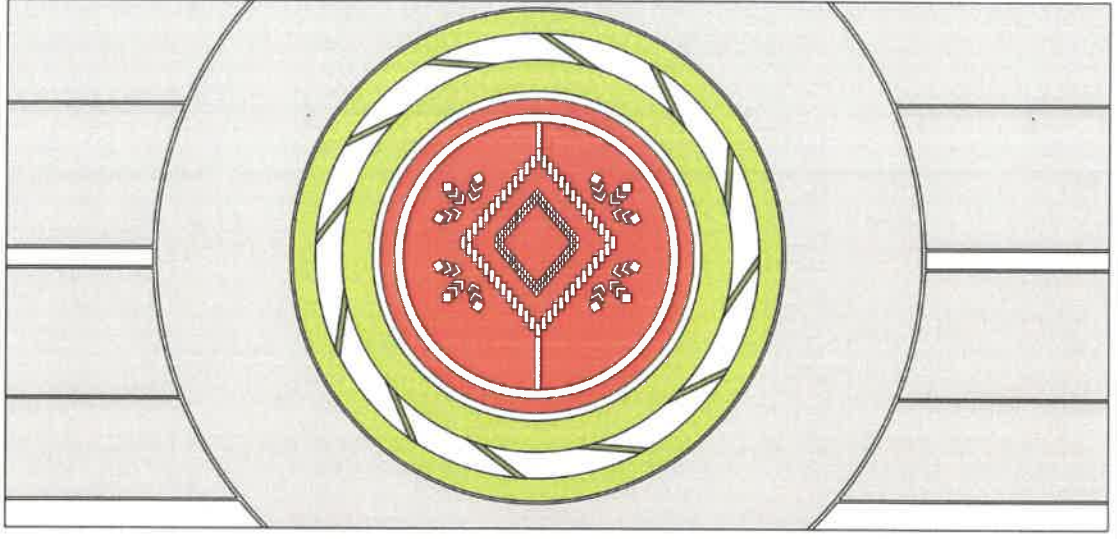
(a)

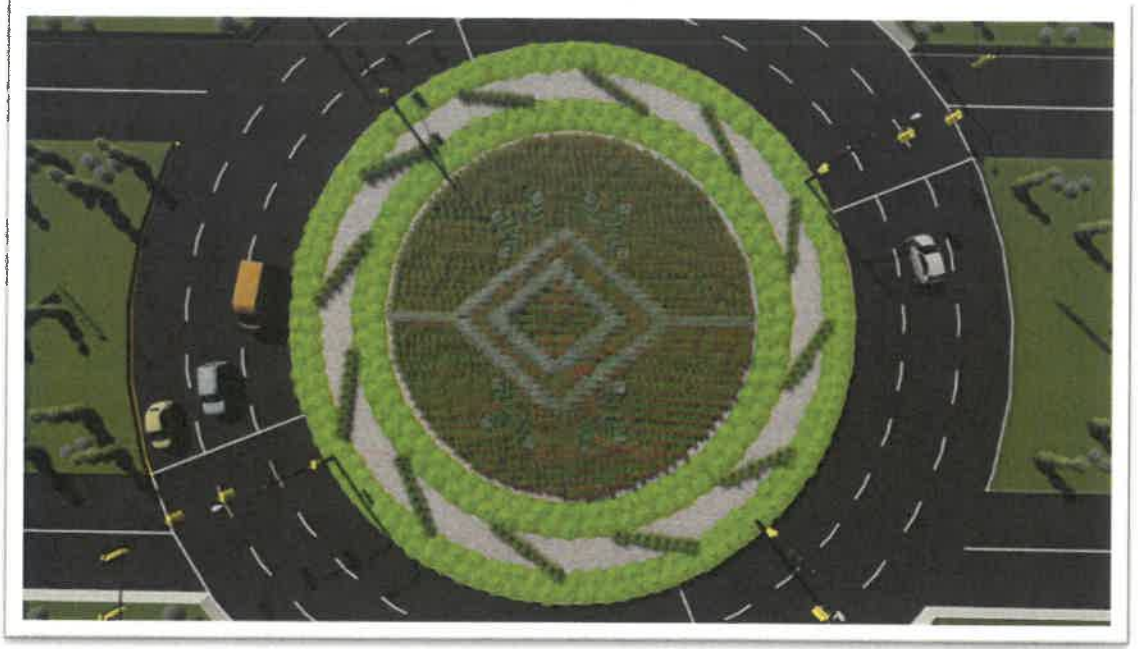
(b)

Şekil 4. 40. a) Döşemealtı halılarında kullanılan yabancı motifin tasarımda kullanılan yorumuna doğru değişimi; **b)** Beştaş motifi

Şekil 4.41 ve Şekil 4.42'de Döşemealtı halılarının desenlerinden esinlenilerek tasarlanmış örnek refüj çalışmaları görülmektedir.

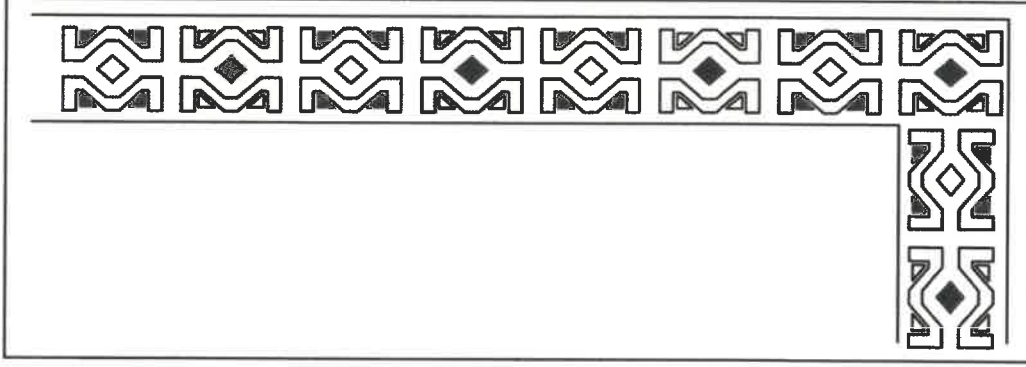

Şekil 4. 41. Döşemealtı halı desenlerinden esinlenilerek oluşturulmuş refüj tasarımı plan görüntüsü

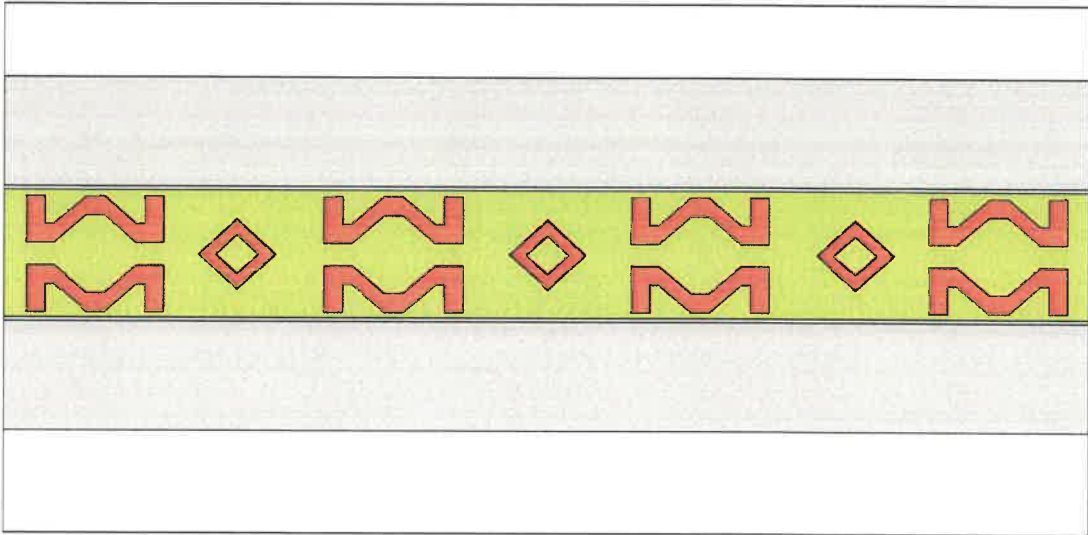
Şekil 4. 42. Döşemealtı halı desenlerinden esinlenilerek oluşturulmuş refüj tasarımı

Şekil 4.44'de Döşemealtı halılarının bordür desenlerinden esinlenilerek tasarlanmış diğer bir refüj çalışması görülmektedir. Bu çalışmada esinlenen Nacaklı su bordür deseni yeni Döşemealtı halılarında görülür. Yabancı menşeli bir bordür çeşididir.

Şekil 4. 43. Döşemealtı halılarında kullanılan Nacaklı Su motifi

Şekil 4.44' de Nacaklı su motifiyle oluşturulmuş örnek bir refüj tasarımı görülmektedir.

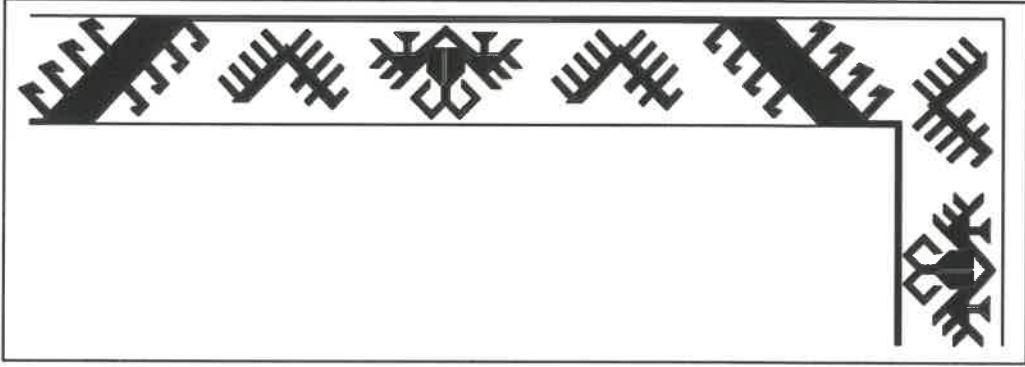

Şekil 4. 44. Nacaklı su bordür deseninden esinlenilerek oluşturulmuş refüj tasarımı plan görüntüsü

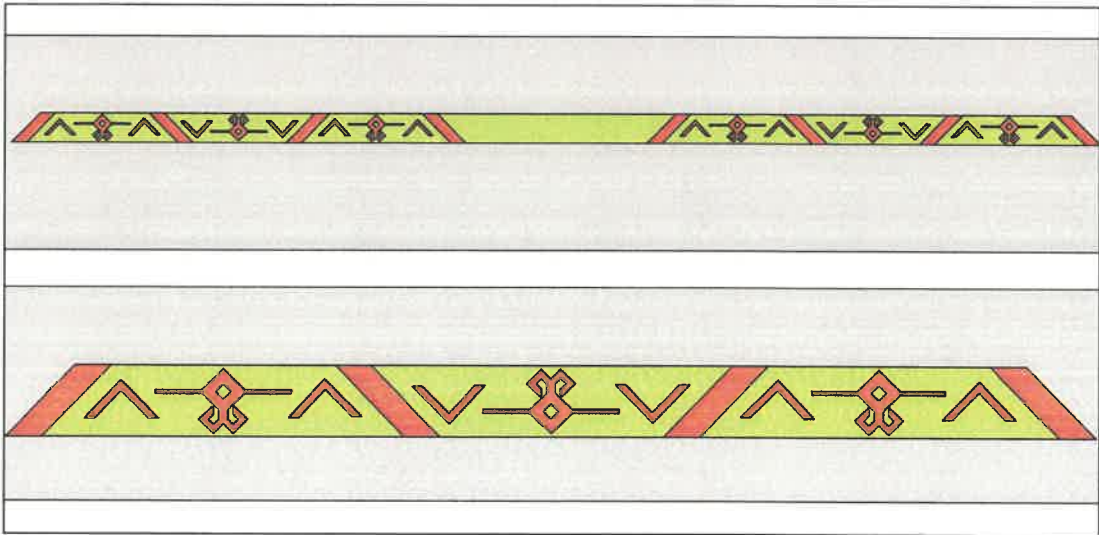

Şekil 4. 45. Nacaklı su bordür deseninden esinlenilerek oluşturulmuş refüj tasarımı

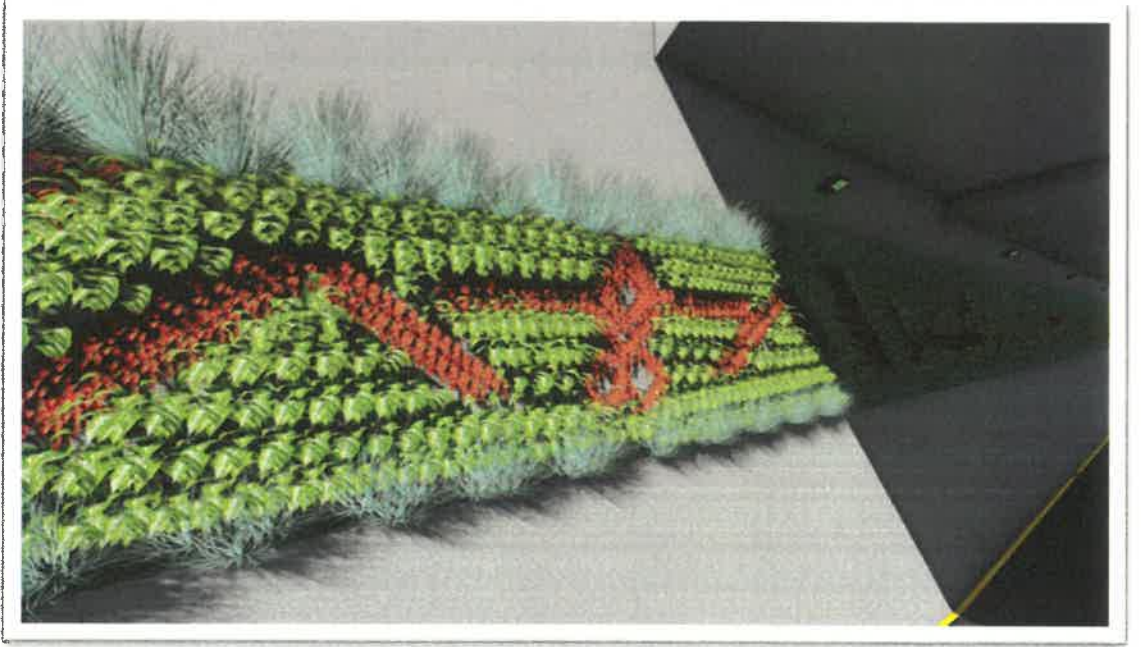
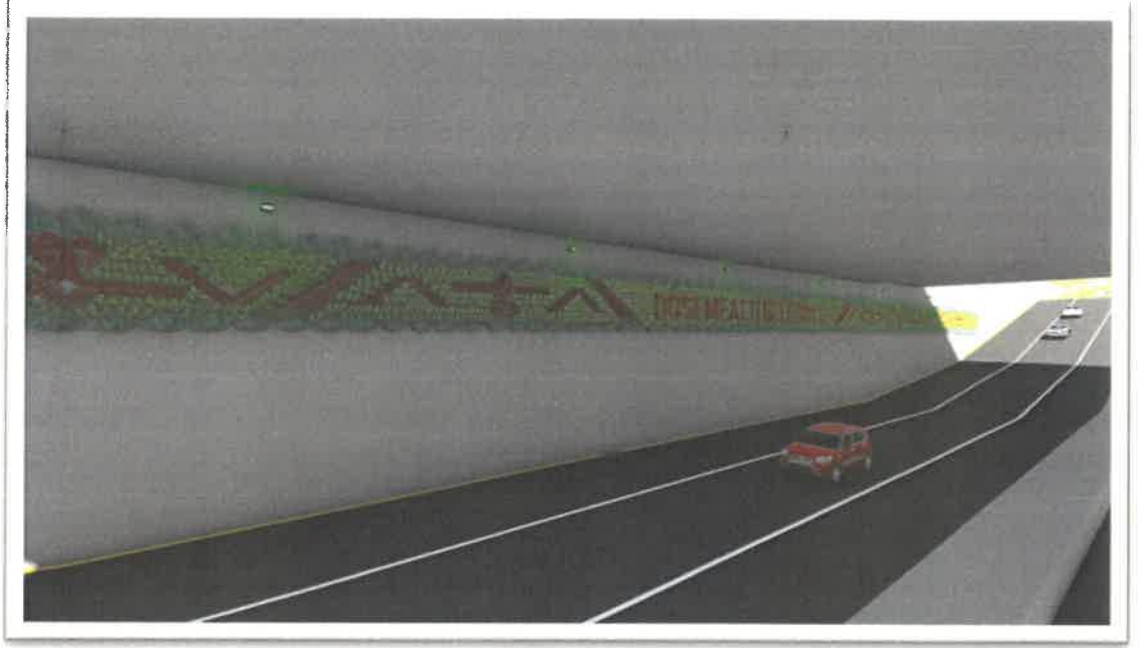
"Şekil 4.47'de Döşemealtı halılarında kullanılan Kocasu bordür deseninden esinlenilerek tasarlanmış bir dikey bahçe örneği görülmektedir." Bu örnekte esinlenen Kocasu deseni eski ve yeni Döşemealtı halılarında bordür olarak kullanılan bir motif dizisidir. Desende kullanılan ana motif koç boynuzu motifidir. Muska, Birleşik el ve Saban demiri bu deseni oluşturmaktadır. Döşemealtı halılarında hem enli bordürlerde hem de zeminlerde görülebilen yardımcı motiflerden biridir.

Şekil 4.46. Döşemealtı halılarında kullanılan Kocasu motifi

Şekil 4.47. Kocasu bordür deseninden esinlenilerek oluşturulmuş dikey bahçe tasarımı plan görüntüsü

Şekil 4. 48. Kocasu bordür deseninden esinlenilerek oluşturulmuş dikey bahçe tasarımı

Döşemealtı halı motiflerinden esinlenilerek oluşturulan örnek çalışmalarda kullanılan ve bu bölge için kullanılabilir bitki türleri Akdeniz bitki örtüsüne uygun ve kullanıldığı alana göre dayanıklı olabilecek bitkiler olmalıdır. Ayrıca verilmek istenen desene uygun renklerde bitkiler tercih edilmelidir..

Yol kenarları ve refüjler için farklı etki ve renklerde kullanılabilir bitkiler Çizelge 4.1 - 4.12' de verilmiştir.

Çizelge 4. 1. Yol kenarları ve refüjlerde kırmızı renk etkisi vermek için kullanılabilir bitkiler

Kırmızı etki için kullanılabilir bitkiler;		
	<i>Berberis thunbergii atropurpurea</i> (Hanım tuzluğu)	Çalı
	<i>Dracena indivisa</i>	Çalı
	<i>Pennisetum setaceum</i> (Kırmızı penisetum)	Çalı
	<i>Photinia fraserii</i> (Alev çalısı)	Çalı

Çizelge 4. 2. Yol kenarları ve refüjlerde yeşil renk etkisi vermek için kullanılabilir bitkiler

Yeşil renk etkisi için kullanılabilir bitkiler;		
	<i>Asparagus sprengeri</i> (Kuşkonmaz)	Çalı
	<i>Buxus sempervirens</i> (Şimşir)	Çalı
	<i>Grevillea rosmarinifolia</i> (Gravilla)	Çalı
	<i>Portulaca grandiflora</i> (İpek çiçeği)	Yer örtücü

Çizelge 4. 3. Yol kenarları ve refüjlerde mor renk etkisi vermek için kullanılacak bitkiler

Mor renk etkisi için kullanılacak bitkiler;		
	<i>Lavandula officinalis</i> (Lavanta)	Çalı
	<i>Ruellia brittoniana</i> (Petunya)	Çalı
	<i>Tradescantia pallida</i> (Mor telgraf çiçeği)	Yer örtücü

Çizelge 4. 4. Yol kenarları ve refüjlerde sarı renk etkisi vermek için kullanılacak bitkiler

Sarı renk etkisi için kullanılacak bitkiler;		
	<i>Chlorophytum comosum</i> (Kordelin)	Çalı
	<i>Euonymus japonica</i> (Altuni taflan)	Çalı

Çizelge 4. 5. Yol kenarları ve refüjlerde pembe renk etkisi vermek için kullanılacak bitkiler

Pembe renk etkisi için kullanılacak bitkiler;		
	<i>Gaura lindheimeri</i> (Gavura çiçeği)	Çalı
	<i>Nerium oleander</i> (Zakkum)	Çalı

Çizelge 4. 6. Yol kenarları ve refüjlerde gri renk etkisi vermek için kullanılabilir bitkiler

Gri renk etkisi için kullanılabilir bitkiler;		
	<i>Jacobaea maritima</i> (Kül çiçeği)	Çalı
	<i>Teucrium fruticans</i> (Zeytin çalısı)	Çalı

Çizelge 4. 7. Yol kenarları ve refüjlerde beyaz renk etkisi vermek için kullanılabilir bitkiler

Beyaz renk etkisi için kullanılabilir bitkiler;		
	<i>Dianella tasmanica</i>	Çalı

Dikey bahçelerde ise genellikle sürünücü, sarkıcı, tırmanıcı ve yosun gibi bitkiler kullanılmaktadır. Döşemealtı yöresinde yapılacak dikey bahçe tasarımlarında kullanılabilir bitkiler aşağıda verilmiştir.

Çizelge 4. 8. Dikey bahçelerde yeşil renk etkisi vermek için kullanılabilir bitkiler

Yeşil renk etkisi için kullanılabilir bitkiler;		
	<i>Asparagus sprengeri</i> (Kuşkonmaz)	Çalı
	<i>Hedera helix</i> (Duvar sarmaşığı)	Sarmaşık
	<i>Ophiopogon japonicus</i> (Kara çim)	Çim
	<i>Pteridium sp.</i> (Eğrelti otu)	Çalı
	<i>Sempervivum tectorum</i> (Kulak otu)	Sukulent

Çizelge 4. 9. Dikey bahçelerde kırmızı renk etkisi vermek için kullanılacak bitkiler

Kırmızı renk etkisi için kullanılacak bitkiler;		
	<i>Alternanthera sp.</i>	Çalı
	<i>Coleus blumei</i> (Yaprak güzeli)	Çalı
	<i>Irisine herbstii</i> (Çingene şalvarı)	Çalı

Çizelge 4. 10. Dikey bahçelerde mor renk etkisi vermek için kullanılacak bitkiler

Mor renk etkisi için kullanılacak bitkiler;		
	<i>Tradescantia pallida</i> (Mor telgraf çiçeği)	Yer örtücü

Çizelge 4. 11. Dikey bahçelerde sarı renk etkisi vermek için kullanılacak bitkiler

Sarı renk etkisi için kullanılacak bitkiler;		
	<i>Chlorophytum comosum</i> (Kordelin)	Çalı

Çizelge 4. 12. Dikey bahçelerde beyaz renk etkisi vermek için kullanılacak bitkiler

Beyaz renk etkisi için kullanılacak bitkiler;		
	<i>Jasminum officinale</i> (Yasemin)	Sarmaşık

5. TARTIŞMA

Elde edilen bulgular ve daha önce yapılmış çalışmalar ışığında, Peyzaj mimarlığında esinlenme kaynakları araştırılmış, geleneksel sanatlarımızdan en önemlisi ve en bilineni olan halı sanatının peyzaj mimarlığına olası katkılarının değerlendirilmesi ve bu bağlamda yenilikçi tasarımlar geliştirilmesi hedeflenmiştir. Disiplinler arası farklı bakış açılarının birbirlerinden ne denli etkilendikleri ve peyzaj tasarımında geleneksel sanatların kullanılmasının kent kimliği ve peyzajına etkileri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Sonuçta oluşturulan tasarım ürünleri ile gelecekteki çalışmalara örnek olması amaçlanmıştır.

Öztan (2004)'a göre doğa formlarının her birinin ayrı ayrı ya da bir arada işlevsel ve estetik açılardan tasarıma sayısız güçleri, katkıları ve etkileri vardır. Doğal peyzaj elemanları olarak gruplandırılan bu doğal yapılardan doğrudan ya da kısmen değişikliğe uğratmak suretiyle yararlanma ile onlardan esinlenmek suretiyle yeni formların kreasyonu peyzaj mimarlığının temel tasarım anlayışlarından biridir.

Dünya çapında kabul görmüş başarılı tasarım yaklaşımları karşımıza çıkmaktadır. Doğadan esinlenen peyzaj çalışmalarının paralelinde yer alan bu tez çalışmasında sanattan esinlenilmiştir. Kullanılan esinlenme kaynakları tasarımcılara her zaman farklı ilhamlar verse de sonuçta doğa, sanat, geleneksel ve kültürel unsurlarla harmanlanan özgün tasarımlar ortaya çıkmaktadır.

Bir Japon firması olan Nosigner tasarım grubuna ait "Arborism" isimli masa tasarımında tasarımın ilk fikri çeşitli bulgulardan oluşan ve birden fazla kavramı karşılayan benzersiz bir yöntem bulunduğu ortaya çıkmıştır. Tasarımcı, fikrinin oluşmasında doğadan ilham almıştır. Arborism masası doğal yapısıyla kentte yaşayan insana iyileştirici bir etki sunmaktadır (Reyes, 2008).

Hollanda da yağmurlu bir günde ortaya çıkan Sold poetry fikri, çok yağmurlu Hollanda'da yağmur yağdığına bile mutluluk vermesi için tasarlanan bir döşemedir. Döşeme, park yürüyüşlerinde yaprakların rüzgarla savrulduğu zeminden ilham alınarak oluşturulmuştur. Solid poetry, suyla görünür. Fayans üzerinde su hareket ederken desenler kendini gösterir (Reyes, 2008).

Pleamar oturma düzeni fikri, uzak doğu Zen sanatından yola çıkarak doğayı temsil eden kaya ana materyal olarak kullanılmıştır. Kentsel bir ortamda doğal unsurları canlandırmak için oluşturduğu yolu uzatma isteğinden ortaya çıkmış ve zigzaglı bir oturma düzeni oluşturulmuştur. Bunun için Rafael Alberti'nin "Marinero en tierra" (Karadaki denizci) adlı şiirinden ilham almış ve denizi herhangi bir meydanın veya sokağın ortasına, herhangi bir şehre getirme fikriyle çalışarak şiir sanatının tasarımla buluştuğu ilginç bir örnek oluşturmuşlardır.

Gavin (2003), Woswagen Beetle'in basit küresel çizgilerinden esinlenmiş ve bahçe içerisinde bir cam mekan oluşturmuştur. Bahçenin yarısında mimari odak oluşturan mekan, eğlenceli bir formda olmasının yanı sıra zarif ve davetkar bir görüntü oluşturmaktadır. Yine doğa ve sanatı ilham alarak farklı peyzaj tasarımlarına imza atan Gavin (2003), Concrete adı verdiği bir başka çalışmada bahçesi için baskın eleman

olarak betonu kullanmıştır. Bugün futbol stadyumlarında, gökdelenlerden park bordürlerine kadar çok geniş kullanım alanı olan beton, Romalılardan beri kullanılan bir yapı malzemesidir. Gri beton kentsel peyzajlarda baskındır ve güzellik duygusundan yoksun bir materyal olarak kabul edilir. Fakat Gavin (2003), aynı fikirde değildir. Tasarımcı betonu cazip, hareketli ve ilham verici bir malzeme olarak değerlendirmektedir. Betonla sınırsız tasarım alanı yaratmanın mümkün olduğunu düşünmektedir ve tasarımında insan etkisinin doğayla

Yayla ve Yazıcı (2014), disiplinler arası esinleme ve etkileşimin her meslek grubu arasında olabildiğini gösteren çalışmalarında, mimari yapılarıdaki estetik görsellerden esinlenerek, farklı ve spesifik kadın ve erkek giysileri tasarlamayı amaçlamışlardır. Topkapı sarayı, İzmir Saat Kulesi, Aspendos Antik Kenti, Sümela Manastırı gibi pek çok tarihi ve kültürel yapıdan esinlenerek kadın ve erkek giysi tasarımları geliştirmişlerdir. Sonuçta, mimari yapıların pek çok disiplinler arası alanda kullanılabilmesini ve böylece mimari yapıların gelecek nesillere aktarılabilmesini destekleyen öneriler getirmişlerdir.

Peyzaj tasarımında çağrışım, esinlenme ve beyin fırtınası gibi fikirlerin kâğıda yansıtılmasında tasarımcıya yardımcı olan çeşitli kaynaklar vardır (Reid 2007).

Günümüzde değişen şartlar ve giderek gelişen iletişim araçları sayesinde toplumların konfor ve estetik anlayışları da oldukça değişmiştir. Gelişen teknolojiyle birlikte birbirine çok benzeyen kentlerde oluşmaktadır. Oysaki her kentin kendine özgü bir yapısı, farklı bir kültürü ve doğal yapısı vardır. Buna uygun olarak her kent için tasarlanan farklı kent mobilyalarına ve peyzaj tasarımlarına ihtiyaç duyulur. Tasarımcılar estetik değerlere sahip, modern ve kimlikli kentler oluşturabilmek için yeniliklere ve farklı ilham kaynaklarına yönelmektedir. Kent mobilyaları ve peyzaj tasarımları konusundaki araştırmalarda bu kapsamda önem taşımaktadır. Yıldırım (2011) bu kapsamda yaptığı çalışması ile Antalya kenti içindeki parklarda yer alan donatı elemanlarını estetik ve fonksiyonel açıdan incelemiş ve değerlendirmiştir. Sonuçta, Antalya'nın farklı belediyelerine ait parklarda yer alan donatı elemanlarının kullanıcı beğeni düzeyleri saptanmış, donatı elemanları ile ilgili sorun ve eksiklikler belirlenmiş ve çözüm önerileri getirmiştir. Sonuçlara göre donatı elemanlarının en yüksek beğeni düzeyinin bile orta seviyede olması belediyelerin donatı elemanları kapsamında yeni düzenlemeler ve yeni tasarım çalışmalarına gereksinim duyduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu çalışma ile Yıldırım'ın çalışmasından çıkan önerilerden birinin gerçekleştirildiğini söylemek mümkündür.

Peyzaj mimarlığında parametrik tasarımların yarattığı etkileri ve katkıları inceleyen Kızılkaya (2011), parametrik tasarım kavramını açıklayarak tasarımda çokluk, çeşitleme ve parametre kavramlarını irdelenmiştir. Parametrik tasarım, ilişkiselliği, çokluğa katkısı, esneklik sağlaması, çeşitlemeleri kolaylaştırması, pragmatik çözümler araştırmasıyla tasarımcıların yeni aracı haline gelme potansiyeline sahiptir. Çalışmada parametrik tasarım sistemleri ve parametrik tasarım kullanımları

incelenmiş, bölümde somut örnekler ve uygulamalarla anlatılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın yöntemi Kızılkaya'nın çalışması ile paralellik göstermektedir.

Geleneksel sanatımız olan halı sanatından esinlenilerek oluşturulmuş bir başka disiplinler arası etkileşimi gösteren çalışma ise Atukeren (2014) tarafından yapılan "Türk halı sanatında yer alan ejder motifinin çağdaş bir yorumla tekstillerde kullanılması" konulu çalışmadır. Atukeren bu çalışmasında, Türk halı sanatının değişik zamanlarda renk, kompozisyon, dokuma teknikleri, malzeme ve motif özellikleriyle kendini göstermesini, motif ve figürlerinin özellikle tekstil ürünlerinde kullanımını araştırmıştır. Türk mimari süsleme sanatlarında, ejder, çift başlı kartal ve siren gibi mitolojik hayvan figürlerinin kullanılmasından esinlenmiştir. Sonuçta halı sanatında kullanılan ejder motifinin, sanatsal çalışmalarda, moda ve tekstil sektöründe, belirli dönemler içinde farklı stil ve tasarımlarla yorumlanarak, koleksiyonlar halinde görülmesini sağlamıştır.

Reid (2007), kentsel karakterli alanlarda sosyoekonomik mesajların tasarımda daha etkili olduğunu bildirmektedir. Anketler, halkın katılımı, toplum ihtiyaçlarını dikkate alan, kültürel çevrenin daha iyi anlaşılmasında katkıda bulunan çalışmalardır. Bütün bağlamsal fırsatlar konseptlerin kalıba dökülmesinde etkin bir rol oynar. Toplum yapısındaki geleneksel ve kültürel etkinlikler de peyzaj tasarımı çalışmalarına sanatsal yönden katkı sağlar. Bu anlamda halı, Türk toplumunun geleneksel sanatları arasında en başta gelir. Batı toplumunda klasik peyzaj sanatında yeri olan bu sanatsal yaklaşımın örnek uygulamalarını son yıllarda ülkemizde de görmek mümkündür. Bu konuyu dikkate alan literatürde ve akademik çalışmalar içinde herhangi bir çalışma yoktur. Peyzaj tasarımı çalışmalarının zenginleştirilmesi için katkı sağlayacak kentsel uygulamalara yön göstereceği düşünülen bu çalışma alanda ilk çalışmadır. Halı sanatı ile de ilgili peyzaj mimarlığı literatüründe herhangi bir çalışma yer almamaktadır. Buradan ilham alınarak yapılan tasarım ürünlerinin patent alma potansiyeli vardır. Bu çalışma, ileride yapılacak olan çalışmalara basamak oluşturması açısından önem ve özgün değer taşımaktadır.

Döşemealtı halıları, dokuyucuların hayat felsefeleri ve yaşam biçimleri hakkında bize ip uçları verir. Biçim olarak küçük boyutlu halıların tercih edilmiş olması, dokuyan toplumun küçük mekanlarda yaşadığı ve yaşanan mekanların taşınabilir olduğu kanaatini uyandırmaktadır. Selçuklulardan günümüze renk anlayışı ve geometrik motiflerin bozulmadan ulaşması bu toplulukların sosyal çevrelerinin dar olduğunu ve dış dünyaya fazla açılmadıklarını ortaya koymaktadır. Bu yönüyle tarihi birer belge niteliği taşımaktadır. Benzer şekilde bu çalışmada ürünlerin tasarımına ilham veren bu kadim sanatın içindeki felsefe gibi, ortaya çıkan tasarımların abartıdan uzak ve mütevazı bir kimlik taşımaya çalışılmıştır. Bu sayede tasarımlar farklı bir mekanda kullanıldığında da bulunduğu alana kolayca uyum sağlayabilecek niteliktedir.

Kentlerin kalitesini ve kimliğini belirlemede etkisi olan kamusal dış mekanların taşıdıkları anlam ve rol, tasarım ve detay düzeyine bağlı olmaktadır. Kentlerin kimliğinin bir parçası olan yapısal elemanlar, sosyal ve kültürel özellikler ile doğal faktörler sonucu şekillenmektedir. Kentlerde görsel çevrenin kalitesinin artırılması ve daha yaşanabilir mekanlar oluşturulmasında peyzaj mimarları canlı malzemeler olan bitkiler kadar cansız malzemelerden de yararlanmaktadır.

Özdemir ve Ocakçı (2017), Kentsel tasarım kriterlerinin mekanın algısal atmosferine etkisini araştırdıkları çalışmalarında, kamusal açık alanlardaki kentsel tasarım kriterlerini teorik olarak 4 boyut (çeşitlilik, konfor, karakter ve okunaklılık) altında toplamış ve İstanbul'da seçilen 6 adet parkta yaptıkları saha çalışmaları ile yürütmüşlerdir. Kentsel tasarım kriterleri ve mekanın kullanıcıda yarattığı 'atmosfer yargısı' arasındaki ilişkiyi tanımlamaya yönelik kurulan varsayımsal model, yapısal eşitlik modellemesi yöntemi ile test edilmiştir. Sonuçta, Mekanın kentsel tasarım kriterleri mekanın kullanıcıda oluşan algısal atmosfer yargısını açıklar.' hipotezini destekler kanısına varmışlardır. Döşemealtı halılarından esinlenilerek oluşturulan donatı elemanı ve peyzaj tasarımlarında da amaç, yöreye özgü motiflerle oluşturulan mekanların kullanıcıların algısını olumlu yönde etkilemesidir. Geleneksel sanatımızın devamlılığını sağlamak, peyzaj tasarımlarına yeni bir soluk getirmek ve kimlikli kentler oluşturmak hedeflenmiştir.

Kent, mekanların oluşturduğu bir bütündür. Mekan içinde tasarlanan, özgünleştirilen donatı elemanları mekanı düzenlerken aynı zamanda kent içindeki donatı alanları için de bir sistematik oluşturmalıdır. Bir tasarım süreci içinde oluşturulan donatı elemanları kentlerin kimliğini, mimari yapı ile uyumunu ve imgesel özelliklerini belirler.

Kent mobilyaları tasarımı üzerine bir araştırma yapan Aksu (2012), kent mobilyaları tasarımında özgünlük oluşturabilecek; işlev, estetik, renk, malzeme, biçim, doku ve algılanabilirlik ölçekleri üzerinde durmuş ve günümüz kent mobilyaları tasarım örnekleri ile değerlendirmiştir. Sonuçta, özgün ve yaratıcı kent mobilyaları tasarımlarının yer aldıkları mekanlarda, hem kullanım kalitesini hem de görsel kaliteyi arttırarak, kent kimliğini ve kullanıcıların psikolojik durumunu olumlu yönde etkileyebildiğine ulaşmıştır. Bu çalışmada tasarlanan donatı elemanlarının da özgün nitelikleri ile kullanıcıları psikolojik olarak olumlu yönde etkileyebileceği düşünülmektedir.

Kamusal alanlar, kentlerin estetik değerlerinden biri olmakla beraber hitap ettiği belirli bir yaş, cinsiyet, sosyoekonomik durum yoktur. Bu nedenle, tutarlı bir kent kimliği oluşturmak için bilinçli bir şekilde kent mobilyaları ve peyzaj tasarımları oluşturulmalıdır. İnsanlar tarafından algılanabilmesi için ortak bir dile hizmet etmesi gerekir. Buradaki ortak dil, mekanın estetik değerleri ile tasarım ürününün çatışmaması ve o tasarım ürününün o bölgenin ruhuna hitap edecek olmasıdır.

Engin (2017), Cumhuriyet dönemi kent parklarını incelediği çalışmasında, Antalya Karaalioğlu Parkını ele almış, Cumhuriyet dönemi peyzaj anlayışını belirlemeyi ve o dönemde yapılmış olan eserleri inceleyerek günümüzdeki durumları hakkında çıkarımlar yapmayı hedeflemiştir. Elde edilen verilerle Cumhuriyet dönemi parklarının yeniden tasarımı söz konusu olduğunda tarihi değerine saygı gösterilerek tüm dünya tarafından kabul görmüş belirli kuramlar ışığında gelecek nesillerle olan bağlantısını kurmayı düşünmüştür. Araştırma sonucunda bulunan bilgiler ışığında örnek bir alanda bu tarza uygun bir tasarım hazırlanmış, geçmiş ve bugün baz alınarak

çıkarımlar yapılmıştır. Bu bağlamda Döşemealtı halılarının geçmişe dayanan bir ruhu bugüne taşınması sadece bulunduğu yöreye değil Antalya kentinin kimliğini belirleyen kültürel unsurların çeşitliliğini de mekânsal göstergelerle artıracığı söylenebilir.

6. SONUÇLAR

Tasarımcılar, tarihsel süreçte tasarım fikirleri ve uygulamaları yönünden pek çok alandan esinlenmiş ve pek çok objektif ve sübjektif konuyu ilham kaynağı olarak seçmiştir. Esin kaynağı olarak seçilen alanlardan biri olan Halı sanatı, farklı sanat dallarındaki pek çok tasarımcıya, hem üsluplarından hem de detaylarından yıllar boyunca esinlenme ve tasarımlarını sürdürme olanağı sunmuştur. Türk Halı Sanatı'nın Antalya yöresine ait olan Döşemealtı halılarının motif, desen ve renklerinin, kompozisyon özelliklerinin peyzaj tasarımına yansıtıldığı bu çalışma disiplinler arası işbirliğinin artması, ve peyzaj tasarımcılarına yeni ufuklar açması bakımından önemlidir.

Bir kentin kendine özgü bir kimliği olması, onu diğer kentler arasından seçilir, tanınır hale gelmesini sağlar. Kentin bir kimliğe sahip olması ve bu kimliğin iyi analiz edilmiş olması, kimliğinin korunması ve güçlendirilmesine de katkı sağlar. Bir kente kimlik kazandırabilmek için öncelikle kimliği oluşturan kimlik elamanlarının ve bunlara ait özelliklerin tespiti gerekmektedir. Her kentin kendine özgü doğal ve kültürel değerlerine uygun dış mekanlar yaratmak özgün ve kimlikli kentler oluşturmak için uygun bir yoldur. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde hızlı nüfus artışının etkisiyle kentin kırsal alanları işgal etmesi ve bunun sonucunda kırsal alanların zorunlu kentleşme eğilimi kent kimliği açısından olduğu kadar kent estetiği açısından da olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Giderek kimliksiz ve estetikten uzak bir görünüm alan kentler, kendi doğal ve kültürel değerlerini koruyamayan birbirine benzer bir hal almaktadır. Bu anlamda Döşemealtı bölgesinin sahip olduğu kendine özgü kültürel mirası olan halı dokumacılığı kent mobilyalarında ve yeşil alanlarda varlığını devam ettirecek, kent estetiğine katkıda bulunurken Döşemealtı bölgesinin kendine has kültürel özelliklerinin ön plana çıkarılması Döşemealtı bölgesi için bir kimlik oluşturacaktır.

Avrupalı ressamın eserlerinde kullandıkları halı çizimleri Avrupa kültürünün geleneksel kültürümüze olan beğenisinin bir göstergesidir. Türk halısı medeniyetimizin somut kültürel değerlerinden biri olması yanında taşıdığı sanatsal unsurlar sayesinde bizim için Batı'ya açılan bir kapı olarak görülebilir. Döşemealtı halılarıyla Döşemealtı bölgesinin tanıtımını yapmak ve farklı bir şekilde ilgi odağı oluşturmak bu çalışmanın benzerlerinin yapılması ve bu çalışmanın teoride kalmayıp uygulanması sayesinde mümkün olabileceği düşünülmektedir.

Kentlerde bir mekanın oluşturulmasında kullanılan donatı elemanları tasarımında özgünlüğü yaratan detaylardır. Bu çalışmada görüldüğü gibi Döşemealtı bölgesi için kullanılacak kent mobilyaları ve peyzaj tasarımlarında, yöreye özgü Döşemealtı halılarının estetik, biçim, renk, motif ve desen özellikleri kullanılabilir ve işlevsel tasarımlarla birleştirilmiş, özgün ve yöreye özgü ürünler ortaya çıkarılmıştır. Donatı elemanları tek düze, sıradan, sadece işlevsellikleri olan öğeler değil,

buldukları mekanlar için görsel kaliteyi arttıran estetik öğeler olarak da önem kazanmışlardır.

Peyzaj Mimarlığı meslek disiplini ve Türk Halı Sanatı, ilişkileri, ilgileri ve içerikleriyle biçimsel ve estetik yönleriyle birçok bilgiyi ortak kullanmakta ve birbirini etkileyerek farklı tasarımlar ve ürünler ortaya çıkarmaktadır. Doğanın bir parçası olan Peyzaj mimarları ve peyzaj tasarımları; yüzyıllar boyunca doğanın her halinden etkilenen ve tasarımlarında doğayı kullanan Halı Dokumacıları elbette birbirleriyle etkileşim halindedir.

Geleneksel Halı sanatımızın peyzaj tasarımlarına esin kaynağı olduğu bu çalışmada geleneksel sanatların Peyzaj Mimarlarına tasarımlarında ilham olabilecek güzellikte ve değerinde olduğu düşünülmektedir. Kent estetiği ve dokusunun yüzyıllar boyunca Türk kültürüyle harmanlanmış zengin bir sanat anlayışıyla değiştirilmesi, yeniden inşa edilmesi hem kültürümüzün korunması hem de gelecek kuşaklara aktarılması açısından önem teşkil etmektedir.

Bu çalışma sonucunda geliştirilen tasarımların Döşemealtı halılarının tanınmasını da olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Geliştirilen tasarımlarla oluşturulan mekanlarda insanların Döşemealtı halıları hakkında fikir sahibi olmalarının kaçınılmaz olacağı ve bir farkındalık kazandıracacağı öngörülmektedir. Ayrıca yöre de Döşemealtı halılarına verilen önem başka bölgelerde de görülecek ve bu sayede geleneksel sanatlara verilen değer açısından teşvik edici olacaktır.

Çağın sanatçısı Max Bill' in dediği gibi; "İnsan tüm güzelliklere değer, yaşadığı yer ona yaraşır olmalıdır." Özgün ve bulunduğu mekanla uyumlu kent mobilyaları ve peyzaj tasarımları, görsel kaliteyi arttırarak mekanları güzelleştirmenin yanında, kullanıcıların psikolojik durumlarını da olumlu yönde etkileyecektir. Başlangıçta özgün tasarımlar kullanıcılarda algılanamama gibi sorunlar yaratsa da zamanla benimsenecek ve yeniliklere açık, yaşadığı çevre ve kent mobilyaları tasarım kalitesini sorgulayabilen bir kullanıcı kitlesi oluşacaktır.

7. KAYNAKLAR

- Akgün, B. ve Bulduk, E.Ö. 2014. Rembrandt'ın Elleri Hayat Bulan Etkileyici Bir Birliktelik: Anatomi Bilimi Ve Resim Sanatı, *Uluslararası Hakemli Tasarım Ve Mimarlık Dergisi*, 2(1): 139-144.
- Aksu, Ö. V., 1998. Kent Mobilyalarının Yer Aldıkları Mekanlara Etkileri -Trabzon Kenti Ölçeğinde- Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans tezi, KTÜ, Trabzon.
- Aksu, Ö. V., 2012. Kent Mobilyaları Üzerine Bir Araştırma; Kent Mobilyaları Tasarımında Özgün yaklaşımlar, *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 6(2): 373-386.
- Aldoğan, A. 1981. Döşemealtı Halıları, *Sanat Dünyamız Dergisi*, 8(1): 16-17.
- Altınçekiç, H.S. ve Erdoğan, R. 2017. Peyzaj Tasarımına Biçim Verme Sürecinde Grid Sistemli Taslak Çalışmaları ve Bu Yaklaşımla Öğrenci Performanslarının Değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Sanat Ve Tasarım Dergisi*, 15(7): 17-33.
- Amabile, T. M., 1983. The Social Psychology of Creativity: A Componential Conceptualization, *Journal of Personality and Social Psychology*,
- An, D. and Youn, N., 2018. The Inspirational Power of Arts on Creativity. *Journal of Business Research*, 85(1): 467-475.
- Anonim 1 : <https://antalya.ktb.gov.tr/TR-175921/somut-olmayan-kulturel-miras.html> [Son Erişim Tarihi: 15.11.2018].
- Anonim 2 : <http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=esinlenmek&ayn=tam> [Son erişim tarihi: 10.12.2018].
- Anonim 3 : www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=TASARIM [Son Erişim Tarihi: 10.12.2018].
- Anonim 4 : Arkhesanat Güzel Sanatlara Hazırlık ve Resim Kursu, <https://www.arkhesanat.com/tasarim-nedir/> [Son Erişim Tarihi: 13.12.2018].
- Anonim 5 : <https://blog.burotime.com/geleneksel-mimari-nedir-ve-neden-degerlidir/> [Son erişim tarihi: 05.03.2019].
- Anonim 6 : <https://serhatengul.com/anadolu-turk-halilarinin-muhtesem-tarihi/> [Son Erişim Tarihi: 07.03.2019].
- Anonim 7: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/antalya/nealinir/dosemealti-halisi> [Son Erişim Tarihi: 05.06.2019].
- Anonim 8: http://www.halitamir.com/?page_id=2091 [Son Erişim Tarihi: 08.06.2019]
- Anonim 9 : <https://edebiyatvesanatakademisi.com/hali-kilim-giysi-dokuma/turkkilimlerin-motifleri-desenleri-ve-anlamlari/2118> [Son erişim tarihi: 10.06.2018].
- Antalya Döşemealtı Belediyesi, 2019. Döşemealtı'nın Tarihçesi, Antalya. <http://www.dosemealti.bel.tr/tr/m/dosemealti/tarihcesi.html> [Son Erişim Tarihi: 21.06.2019].

- Antalya İl Kültür Turizm Müdürlüğü. 2010. Dünden Bugüne Antalya. Antalya Valiliği Yayınları, Antalya, 552 s.
- Arslan, S., Çinko, L., 2018. Türk Halı Sanatının Gelişimi Çerçevesinde Halı Ticaretinin Türkiye Ekonomisindeki Boyutu. *Social Sciences Research Journal*, 7(2): 206:2013.
- Aslanapa, O., 1997. Türk Halı Sanatının Tarihi Gelişmesi. *Arış Dergisi*, 3(1): 18-25.
- Atlıhan, Ş., 2011. Antalya- Döşemealtında Kirkitli Dokumalar. *Arış Dergisi*, 6(1): 4-19.
- Atukeren, M., 2014. Türk Halı Sanatında Yer Alan Ejder Motifinin Çağdaş Bir Yorumla Tekstillerde Kullanılması, Sanatta Yeterlilik Tezi, Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Balamir, A., 2001. Mimaride Esinlenmeler. Mimar Yunus Aran Konferansı. İstanbul
- Deniz, B., 2004. Anadolu-Türk Halı Sanatının Serüveni. Geleneksel Halı Örneklerinin Korunup Saklanması Eğitimi Semineri, ss. 24-46, 30 Kasım- 2 Aralık, UNESCO, Bakü.
- Engin, E. F., 2017. Cumhuriyet Dönemi Kent Parklarının Karaalioğlu Parkı Örneğinde İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, 102 s.
- Erdoğan, E., 2006. Çevre ve Kent Estetiği. *ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 8(9): 68-77
- Erdoğan, R., 2012. Peyzaj Yönetimi Ders Notları, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Erdoğan, R., 2016. Peyzaj Mimarlığında Sanat Ders Notları, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Eren, N., 1977. Antalya- Döşemealtı Eski ve Yeni Halıları. *Türk Etnografya Dergisi*, 16(1): 35-42.
- Ertuğrul, E., 2017. Dünyanın En Eski Halısı Pazırık Halısı'nın Dövmeli Sahipleri İnceleniyor. <http://arkeofili.com/dunyanin-en-eski-halisi-pazirik-halisinin-dovmeli-sahipleri-inceleniyor/>
- Farahani, M.L., Motamed, B., Jamei, E., 2016. Persian Gardens: Meanings, Symbolism, and Design. *Landscape Online*, sayı: 46: 1-19.
- Gavin, D., 2003. Outher Spaces Planning, Planting, Inspiring, Dorling Kindersley Limited, London, 256 p.
- Güleç Solak, S., 2017. Mekan-Kimlik Etkileşimi: Kavramsal ve Kuramsal Bir Bakış. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(1): 13-35.
- Gürcüm, B.H. ve Aytaç, A., 2015. Geleneksel Ve Kültürel Unsurların Postmodernizm İle Birlikte Tekstil Tasarımında Yükselişi. *Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 16(8): 247-270.

- Hacıhasanoğlu, O., 1996. Kimlik Sorunu, Mimarlığın Evrensel ve Yerel Boyutları, 8. Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongre Kitabı, Bursa. 259 s.
- Hansen, G., 2015. Landscape Design: Elements and Principles. University of Florida.
- Kader, Ş. ve Kupik, M., 2008. Peyzaj Mimarisinde Tasarım ve Proje Uygulama. İstanbul Ağaç ve Peyzaj A.Ş., İstanbul.
- Kalender, E., 1997. Türk Halı Sanatı Tarihinde Savonnerie ve Aubusson Halılarının Yeri, *Arış Dokuma ve İşleme Sanatları Dergisi* 1(3): 48-54.
- Karaçay, Ç., 2016. Batılılaşma Dönemi Türk Sanatında Manzara Tasvirinin Türk Halı Sanatına Yansıması. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara,
- Karamağaralı, B. 1997. Türk Halı Sanatındaki Motiflerin Yorumu Üzerine. *Arış Dergisi*, 3(1): 28-39.
- Kaşif, B., 2010. Osmanlı Sarayları'nda Dış Mekân Tasarımı Üzerine Bir Değerlendirme Dolmabahçe Ve Yıldız Örnekleri. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul, 292 s.
- Kızılkaya, K. 2011. Peyzaj Mimarlığında Parametrik Tasarım. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, 89 s.
- Kocabaş Atılğan, D. 2014. The Effect Of Inspiration And Research In Fashion Design On Creativity. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 27(1): 471-487.
- Leisten, T. 1995. *İslam Bahçeleri, Sanat Dünyamız Dergisi: Bahçe Kültürü*, 58(1): 76-84.
- Lynch, K., The image of the city, Cambridge: MIT Press. (1960).
- Md Jani, H. H., Harun, N. Z., Manosr, M., Zen, I., 2014. Exploring the Islamic Garden Concept as Inspirational Landscape Design, *Social and Behavioral Sciences*, 170(1): 359-368.
- Özdemir, B. ve Ocakçı, M. 2017. Kentsel Tasarım Kriterlerinin Mekânın Algısal Atmosferine Etkisi. *Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi*, 11(1): 73-90.
- Öztan, Y., 2004. Yaşadığımız Çevre ve Peyzaj Mimarlığı. Tisamat Basım Sanayii, Ankara, 304 s.
- Reid, G. W., 2007. From Concept to Form in Landscape Design. John Wiley & Sons inc., Canada, 111 p.
- Reyes, F., 2008. Nature Inspiration for Artent Design. Instituto Monsa De Ediciones, Impreso Por, Bercelona, 192 p.
- Seyirci, M., 1989. Döşemealtı Halılarından İlginç Bir Örnek, *Kültür ve Sanat Dergisi*, 3(1): 82:84.
- Şahin, S. 2010, Grafik Tasarımda Esinlenme, İntihal Ve Özgünlük İncelemesi. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, İstanbul, 110 s.

- Şengel, F.C. 2008, Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İntihal ve Esinlenme, Seçkin Yayınları, İstanbul. 128 s.
- Şirin, N. 1994. Döşemealtı Halıları. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya, 185 s.
- Türk, Ç. 2013. Türk ve İslam Eserleri Müzesi Halı ve Kilimleri, <http://www.akproje.org/madde/815-turk-ve-islam-eserleri-muzesi-hali-ve-kilimleri.html>
- Yayla, M. ve Yazıcı, F. 2014. Mimari Yapılardaki Estetik Görsellerinin Giysi Tasarımlarına Yansıması. *Uluslararası Hakemli Tasarım Ve Mimarlık Dergisi*, 2(1): 61-85.
- Yetkin, Ş., 1974. Türk Halı Sanatı. Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 165 s.
- Yıldırım, C. 2011. Antalya Kenti İçindeki Parklarda Yer Alan Donatı Elemanlarının Estetik ve Fonksiyon Açısından Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, 132 s.
- Yılmaz, B. 2017. Pazırık'tan Günümüze Türk Halısı, *Oğuz-Türkmen Araştırmaları Dergisi*, 1(1): 98-106.

ÖZGEÇMİŞ

DİCLE NUR DEMİRHAN
diclenurdemirhan@gmail.com

ÖĞRENİM BİLGİLERİ

Yüksek Lisans 2016-2019	Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Antalya
Lisans 2012-2016	Akdeniz Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Antalya